

Alvorlig skolevegring og sosial tilbaketrekning
Erfaringer og refleksjoner fra Hikikomori nettverket

Øystein Skrolsvik
VID vitenskapelige høyskole
Oslo

Masteroppgave
Master i helsefremmende relasjonsarbeid

Antall ord: 22737

15.11.2023

Forord

Først og fremst vil jeg si at det har vært spennende å jobbe med temaet for denne oppgaven. Barn og unge som ikke finner sin plass og som blir stående alene har lenge vært noe jeg har engasjert meg for. Med denne oppgaven har jeg fått gå i dybden og utforske noe jeg engasjerer og interesserer meg for. Hele masterstudiet, inkludert å skrive denne oppgaven, har bidratt til å øke min faglige kompetanse, og akademiske og vitenskapelige forståelse.

Samtidig må jeg si at det har vært krevende å skrive en masteroppgave ved siden av 100 prosent jobb, og alt annet som livet har å by på. For å komme i mål har jeg måttet prioritere. Å begrense seg og hele tiden være i tråd med sin egen problemstilling kan til tider være en prøvelse.

Jeg vil takke min samboer som har lagt til rette for mine prioriteringer. Takk for alle middager du har laget, og for at du har vært både en støtte og en motivator.

Jeg må også rette en stor takk til veileder Henrik Ravneng Johansen. Dine tilbakemeldinger og betraktninger har uten tvil bidratt til økt kvalitet på denne oppgaven. Takk for at du har klart å holde oversikt og veilede meg når jeg har hatt behov for det.

Ikke minst vil jeg si takk til de ansatte i Hikikomori nettverket som har delt av sine erfaringer og refleksjoner. Det har vært interessant og lærerikt å få innsikt i deres arbeid og perspektiver. Dette er noe jeg tar med meg videre.

Lørenskog, november 2023

Øystein Skrolsvik

Sammendrag

Problemstilling: Tema for denne oppgaven er ungdom som slutter å gå på skolen, og som isolerer seg hjemme. Problemstillingen jeg har jobbet etter for å belyse dette temaet er: *Hvilke erfaringer og refleksjoner har Hikikomori nettverket med å hjelpe ungdom som isolerer seg hjemme, tilbake til skolen?*

- *Hva kan vi (andre kommuner) lære av dette arbeidet?*

Metode: Metoden jeg har benyttet for datainnhenting er kvalitativ, med bruk av dybdeintervjuer. Jeg har intervjuet fire personer med tilknytning til Hikikomori nettverket. Tre av de jobber der i dag, og en av de er en tidligere ansatt. I analysen har jeg benyttet tematisk analyse.

Resultater: I resultatdelen presenteres et utvalg informantenes uttalelser. Her blir min tolkning av deres erfaringer og refleksjoner presentert i forskjellige kategorier som belyser deres forståelse av målgruppen, deres tilnærming til målgruppen, tverrfaglig arbeid, forebygging med mer.

Drøfting: I drøftingen diskuteres resultatene opp mot eksisterende teori på feltet. Sentrale temaer er barn og unge med sammensatte behov, behov for helhetlige tjenester, og kommuner som har mangelfulle tverrfaglige tjenester.

Konklusjon: Her presiseres begrensingene ved min studie, da min studie baserer seg på fire informanter. Det konkluderes ikke med konkrete tiltak som andre kommuner bør sette i gang. Jeg nevner det denne oppgaven har belyst, at flere barn og unge har sammensatte problemer. Samtidig som de tverrfaglige tjenestene i kommunen har et forbedringspotensial for å gi disse barna bedre helhetlig hjelp. Hikikomori nettverket har gitt innsikt i hvordan de har jobbet tverrfaglig, helhetlig og forebyggende for å hjelpe ungdom med sammensatte behov i Bærum kommune.

Nøkkelord: tverrfaglig arbeid, sammensatte behov, ungdom og forebyggende arbeid

Summary

Research question: The topic of this thesis is youth who stop going to school and who isolate themselves at home. The research question I have worked on to illuminate this topic is:

What experiences and reflections does the Hikikomori network have in helping young people who isolate themselves at home, to return to school?

- What can we (other municipalities) learn from this work?

Method: The method I have used for data collection is qualitative, using interviews. I have interviewed four people connected to the Hikikomori network. Three of them work there today, and one of them is a former employee. In the analysis, I have used thematic analysis.

Results: In the results section, a selection of the informants' statements is presented. Here, my interpretation of their experiences and reflections are presented in different categories that highlight their understanding of these youth, their approach to them, interdisciplinary work, prevention and more.

Discussion: In the discussion, the results are discussed against existing theory in the field. Central themes are children and young people with complex needs, the need for comprehensive services, and municipalities that have insufficient interdisciplinary services.

Conclusion: The limitations of my study are specified here, as my study is based on four informants. It is not concluded with concrete measures that other municipalities should initiate. I mention what this thesis has highlighted, that several children and young people have complex problems. At the same time, the interdisciplinary services in the municipality have a potential for improvement to give these children better overall help. The Hikikomori network has provided insight into how they have worked interdisciplinary, holistically and preventively to help young people with complex needs in Bærum municipality.

Keywords: interdisciplinary work, complex needs, youth and preventive work

Innhold

Forord	II
Summary	IV
1.0 Begrunnelse for valg av tema	1
1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	3
1.2 Min bakgrunn og interesse for temaet.....	4
1.4 Oppgavens disposisjon	5
2.0 Teori	6
2.1 Kunnskapsstatus	6
2.1.1 Skolefracfall	6
2.1.2 Skolevegring.....	7
2.1.3 Psykisk helse blant barn og unge i dag.....	8
2.1.4 Tverrfaglig samarbeid.....	12
2.2 Forebygging	13
2.3 Systemteori.....	14
3.2.1 Den økologiske utviklingsmodellen	14
2.4 Teori om anerkjennelse	17
3 Data og metode	19
3.1 Vitenskapelig forståelsesramme	19
3.2 Forskningsdesign og valg av metode.....	20
3.3 Utvalg og rekruttering	21
3.4 Intervjuguide	23
3.5 Gjennomføring av intervjuene	23
3.6 Undersøkelsens validitet og reliabilitet	24
3.6.1 Reliabilitet	25
3.6.2 Validitet.....	26
3.7 Etske vurderinger	28
3.8 Analyse	29
4.0 Presentasjon av Hikikomori nettverket.....	33
4.1 Involverte offentlige tjenester	33
4.1.1 Oppfølgingstjenesten	33
4.1.2 Utekontakten	34
4.1.3 Ressursteam for ungdom	34
4.2 Bakgrunn og utvikling av samarbeid	35

4.3 Møteplasser og Sandvika modellen	36
4.3.1 Møteplasser	36
4.3.2 Sandvika-modellen.....	39
5.0 Resultater	42
5.1 Forståelse av målgruppen – hvem er de, og hvordan møter vi dem.....	42
5.1.1 Utenforskap, ensomhet og mobbing	42
5.1.2 Sosiale interaksjoner med jevnaldrende	44
5.1.3 Psykisk helse og diagnoser	45
5.1.4 Utdanning, arbeidsliv og prestasjonskultur	47
5.2. Tverrfaglig arbeid og helhetlig tilnærming.....	48
5.2.1 Tverrfaglig arbeid og systemisk tilnærming	48
5.2.1 Møteplasser – forskjellige folk, forskjellige behov	49
5.2 Organisering og rammer	51
5.2.1 Bakgrunn og oppstart – «bottom up».....	51
5.2.2 Finansiering og ressursbruk.....	52
5.2.3 Rekruttering.....	53
6.0 Drøfting	54
6.1 Multifaktorelle problemer krever multifaktorelle løsninger.....	54
6.2 En skole for alle?	58
6.3 Tilnærming til barn og unge som strever - anerkjennelse på flere nivåer.....	62
7 Konklusjon.....	66
Referanser	69
Vedlegg	71
Vedlegg 1 – Informasjonsskriv.....	71
Vedlegg 2 - Samtykkeerklæring	74
Vedlegg 3 - Meldeskjema NSD	75

1.0 Begrunnelse for valg av tema

Denne oppgaven er en studie av et norsk tiltak rettet mot sosial isolering og alvorlig skolevegring.

Bakgrunnen for denne oppgaven handlet først og fremst om en interesse for radikaliserings og ekstremisme. Da jeg vurderte hvilken innfallsvinkel jeg ville studere, kom jeg frem til tre spørsmål jeg ønsket å belyse; hva er det som gjør at enkelte kan falle så langt utenfor samfunnet, at de blir radikaliseret, hvordan havnet de der, og hva kan gjøres for å forebygge det? Etter å ha satt meg inn i forskning og teori knyttet til ekstremisme og radikaliserings, kom det frem at sosial tilbaketrekning og utenforskap i forhold til skole og jobb er risikofaktorer. På bakgrunn av dette ønsket jeg å sette meg mer inn tematikk rundt alvorlig skolevegring og sosial tilbaketrekning blant barn og unge. I denne prosessen kom jeg over flere nyhetssaker som tematiserte det samme:

- Hvorfor er noe så selvfølgelig som å gå på skolen tilsynelatende blitt et stort problem for så mange?» (Madsen & Brochmann, aftenposten.no, 2022)
- «Slår alarm om skolevegring: – Sakene blir flere, og barna blir yngre» (Bjøranger, 2022) nrk.no
- «Stadig flere elever får ikke til å komme seg på skolen og skolevegring betegnes som et økende problem. Hvorfor er det slik?» (Alver, 2023) utdanningsforskning.no

Dette gjorde at nysgjerrigheten vokste, og førte til at dette var noe jeg ville utforske enda mer.

Skolen er en viktig arena for selvutvikling og sosialisering, og er i Norge tett knyttet til tilhørighet i arbeidslivet. Jeg ble interessert i å se nærmere på hva det er som gjør at barn og unge har et mer anstrengt forhold til skolen i dag. Hva det er som gjør at enkelte isolerer seg og blir sittende hjemme, og hvilke ressurser har vi i samfunnet for å forebygge og hindre denne utviklingen. Dette er problematikk som har økt de siste årene, og det er flere og flere foreldre som uttrykker bekymring for elever som ikke kommer seg på skolen.

Skoler og pedagogisk – psykologisk tjeneste (PPT) opplever at stadig flere barn og unge strever med å gå på skolen, og at noen av disse utvikler bekymringsfullt skolefravær (Havik, 2023, s. 5).

At ungdom faller ut av skolen er ikke bare risikofaktorer knyttet til radikaliserings og ekstremisme. Personer som ikke gjennomfører videregående opplæring, har dårligere forutsetninger for høyere utdanning og vil dermed stille dårligere i arbeidslivet. At unge ikke får muligheten til å delta aktivt og utnytte sine potensialer innen utdanning og arbeidsliv, medfører økonomiske byrder både for den enkelte og samfunnet som helhet. I stortingsmelding nummer 32 (2020-2021) angående problemet med utenforskap, blir det henvist til en beregning som illustrerer kostnadene for samfunnet når unge mennesker blir stående utenfor skole og arbeidsliv: 5 -15 milliarder kroner per årskull (Regjeringen, 2021)

Det jeg savnet da jeg begynte å sette meg inn i dette, var undersøkelser og studier som hadde et større og mer helhetlig perspektiv, og som hadde konkrete løsningsalternativer til en kompleks og sammensatt problematikk: ungdom som slutter å gå på skolen, og isolerer seg hjemme. Det står mye om hva som fremmer god læring: trygghet og forutsigbarhet på skolen, gode relasjoner til medelever og lærere og mestring, for eksempel. Vi vet også at mobbing har stor innvirkning på livet til mennesker, og hva slags forhold barn og unge har til skolen. Men det finnes lite om hva en kan gjøre når barn og unge utvikler et så anstrengt forhold til skolen, at de velger å slutte og isolerer seg hjemme. Eller om hvilke instanser som kan kobles på, og hva foreldrene kan gjøre. Tvert imot ser det ut til å være mangel på kunnskap og rutiner om hvordan dette kan jobbes med. Problematikken virker å være så sammensatt at det krever en mer helhetlig tilnærming enn vi har i dag.

De som jobber med denne målgruppen, trenger mer og oppdatert kunnskap for å kunne forebygge fravær og frafall. De trenger også kunnskap om hva en skal gjøre når det har gått for langt. Foreldre til barn med skolevegringsproblematikk opplever at skoler og støtteapparat har for lite kunnskap om skolevegring, og derfor ikke lykkes med forebygging i mange tilfeller (Havik, 2023) De må kjenne til sin egen rolle, og hvor foreldre kan hente annen nødvendig kompetanse. Med denne studien ønsker jeg å sette søkelys på hvordan Hikikomori nettverket har samarbeidet tverrfaglig og utviklet konkrete forebyggende tiltak.

I Bærum kommune ble det i 2015 opprettet en Hikikomori gruppe. Hikikomori begrepet stammer fra Japan, og kan best oversettes til alvorlig sosial tilbaketrekning som varer i over seks måneder. – Det handler om at man isolerer seg på rommet, sitter og spiller dataspill, og ikke har noe behov for å gå ut (Fonneland, 2022). Utekontakten, Oppfølgingstjenesten og Ressursteam for ungdom i Bærum la merke til at flere og flere unge i alderen 15-25 år isolerte seg mer og fikk stadig høyere fravær fra skolen. Det var også flere foreldre som meldte bekymring for barna sine, men som opplevde ikke å få god nok hjelp. På bakgrunn av dette opprettet de Hikikomori-nettverket, der disse tre instansene samarbeider om å hjelpe denne målgruppen. Hikikomori nettverket i har i en årrekke jobbet systematisk med å hjelpe ungdommer tilbake til skolen, og forebygge sosial isolering. Hensikten med studien er derfor å gå i dybden på dette nettverkets arbeid for å utforske hva en kan lære av dem. Jeg har derfor gjennomført kvalitative dybdeintervju med et utvalg informanter derfra.

Jeg tenker at de kan ha relevant kompetanse og erfaring med å hjelpe unge mennesker som isolerer seg, som kan være verdifull data for meg. Nærmere introduksjon av Hikikomori nettverket vil bli utdypet i kapittel 4.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Med utgangspunkt i at jeg ønsker innsikt i arbeidet til Hikikomori nettverket, og de ansattes erfaringer og refleksjoner blir min problemstilling og pålydende forskningsspørsmål følgende:

Hvilke erfaringer og refleksjoner har Hikikomorinettverket med å hjelpe ungdom som isolerer seg hjemme, tilbake til skolen?

- *Hva kan vi (andre kommuner) lære av dette arbeidet?*

Dette studiet vil gi et innblikk i hvordan offentlige tjenester i en kommune med en klar strategi, tydelig ansvarsfordeling og systemisk tilnærming har samarbeidet om skolevegring og sosial tilbaketrekning.

1.2 Min bakgrunn og interesse for temaet

Gjennom min utdannelse og yrkeskarriere som sosionom har jeg forholdt meg til mennesker som på en eller annen måte er i sårbare livssituasjoner. Jeg har hele tiden hatt et spesielt engasjement for risikoutsatt barn og ungdom som av en eller annen grunn havner utenfor fellesskapet. Det er fordi det er lettere å snu en negativ utvikling i ung alder, noe som er positivt for både enkeltindividet og samfunnet.

Jeg har sett verdien av tilknytning, å ha gode relasjoner og ressurspersoner i livet. Jeg har også sett konsekvensene av å ha negativ innflytelse fra miljøet sitt, og de som har få eller ingen ressurspersoner i livet sitt. Selv om de aller fleste av oss finner tilhørighet i samfunnet rundt oss, er det noen som faller helt utenfor og har få eller ingen venner, eller andre sosiale relasjoner. Mangel på venner og fellesskap har gjort at noen søker seg til usunne miljøer. Ensomhet og utenforskap blant unge knyttes til helse og sosiale problemer som psykiske lidelser, rus, kriminalitet, radikaliserings og selvdrap, for å nevne noen.

Så lenge et samfunn er i endring, vil fremveksten av nye sosiale problemer også utvikle seg. For å være i takt med denne utviklingen må samfunnet rundt søke en forståelse av nye fenomener, se hvordan dette kan forebygges, og utvikle treffsikre strategier. At ungdom ikke trives på skolen, og at noen slutter, er ikke noe nytt. Noen vil kanskje ikke anse det som et sosialt problem i samfunnet i dag. Men i det omfanget som beskrives, og bekymring som meldes fra flere hold, er det kanskje grunn til å se på det i et nytt og annet perspektiv enn tidligere.

Det er viktig å påpeke at de aller fleste barn og unge, 86 prosent, oppgir at de trives på skolen (Bakken, Ungdata 2022 - Nasjonale resultater, 2022). Skolene treffer tilsynelatende godt når det gjelder pedagogisk og faglig innhold, og psykososialt miljø. Allikevel kan det stilles spørsmålstegn ved om skolene i dag i stor nok grad etterlever sine egne prinsipper (se kulepunkter under), og om de treffer alle elever.

- Skolen skal møte elevene med tillit, respekt og krav, og de skal få utfordringer som fremmer dannelse og lærelyst. For å lykkes med dette må skolen bygge et godt læringsmiljø og tilpasse undervisningen i samarbeid med elevene og hjemmene. Det krever et profesjonsfellesskap som engasjerer seg i skolens utvikling.

- Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle (Regjeringen, 2017).

1.4 Oppgavens disposisjon

I dette kapitlet har jeg redegjort for valg av tema, problemstilling og Hikikomori nettverket. I kapittel 2, «*Teori*», vil jeg først presentere en kunnskapsstatus og forsøke å gi et situasjonsbilde av det vi vet om barn og unge i Norge i dag innenfor temaene skolefravall, skolevegring, psykisk helse, ensomhet og utenforskap, og tverrfaglig arbeid. Videre vil jeg belyse litteratur og teorier som tematiserer forebygging, systemteori og anerkjennelses teori. Hensikten er å vise hvordan summen av flere teoretiske perspektiver, sammen kan bidra til en helhetlig tilnærming, mot en kompleks og sammensatt utfordring. I kapittel 4, «*Metode*», vil jeg redegjøre for valg av metode, rekruttering av informanter, etiske vurderinger, hvordan jeg har forholdt meg til reliabilitet og validitet, og analysen av datainnhenting. I kapittel 5, «*Resultater*», presenteres studiens empiriske datamateriale sammen med en hermeneutisk meningsfortolkning. I kapittel 6, «*Drøfting*» vil jeg anvende det teoretiske rammeverket for studien sammen med de empiriske dataene å drøfte opp mot problemstillingen, og trekke fram de viktigste funnene. Til slutt vil de mest sentrale resultatene av studien bli oppsummert i kapittel 8, «*Konklusjon*».

2.0 Teori

2.1 Kunnskapsstatus

I dag finnes det en rekke studier og publikasjoner som tematiserer skolevegring, skolefravall og tverrfaglig arbeid i norske skoler. Flere av disse har fokus på hvordan lærere og skoler jobber med denne utfordringen alene, eller i samarbeid med andre instanser. Enkelte studier belyser hvordan egne spesialskoler jobber spesifikt med skolefravall og skolevegring.

I kunnskapsstatusen har jeg gått i dybden på temaer som jeg ser som relevante for å belyse situasjonen for barn og ungdom i Norge i dag. Barn og unge som strever oppleves å ha mere sammensatte problemer enn tidligere. Den belyser også en anerkjennelse av at barn og ungdom med sammensatte behov, trenger at deler av hjelpeapparatet samarbeider om å løse slike utfordringer. I forlengelse av det viser kunnskapsstatusen at flere kommuner ikke klarer å tilby gode nok tverrfaglige tjenester til de som trenger det.

2.1.1 Skolefravall

Skolefravall brukes om ungdom som avslutter videregående opplæring, og som ikke fullfører.. Dette tallet har ligget på mellom 20 og 30 prosent i mange år. Hver høst kommer SSB med statistikk over hvor mange som ikke har fullført videregående opplæring på normert tid, og innen 5 år. For perioden 2016-2022 viser tallene fra SSB at underkant av 69 prosent fullførte på normert tid, og at 81 prosent hadde fullført innen 5 år (SSB, 2023). Det har alltid vært skolefravall, og andelen som faller fra har vært relativt stabil over tid. Det en ser er at konsekvensene av å avslutte utdanningsløpet sitt muligens er mer alvorlige i dag. Det er en bekymring for at arbeidsmarkedet i fremtiden vil stille stadig høyere krav til utdanning og kompetanse. De som står uten fullført videregående opplæring og mye fravær vil være dårligere stilt på arbeidsmarkedet (Havik, 2023)

For ungdom er det viktig med nettverk, og en følelse av tilhørighet på skolen. Sosial tilhørighet og venner på skolen trekkes frem som sentralt for å fullføre videregående opplæring. Ensomhet oppgis å være den mest sentrale faktoren ifølge studier, når elever har

oppgitt grunnen til at de sluttet på skolen (Havik, 2023, s. 50). Elever som faller ut av skolen viser ofte tidlige tegn i form av skolevegring (som jeg utdypet mer i neste avsnitt). Tegn på frafall hos elever er synlig flere år i forveien, og forebyggingen bør starte allerede i grunnskolen (Havik, 2023). Problemene blir mer komplekse og sammensatte etter hvert som elevene blir eldre.

2.1.2 Skolevegring

Skoler og PPT har over tid rapportert om økt skolefravær, og at dette gjelder spesielt skolevegring i grunnskolen.

Skolevegring er elever som i utgangspunktet ønsker å gå på skolen, men som ikke klarer det. En definisjon som blir brukt er «vansker med å møte på skolen som følge av et emosjonelt ubehag» (Havik, 2023, s. 35) Elever med skolevegring er ofte pliktoppfyllende og interessert i skolearbeid, men mestrer ikke å være på skolen. Det knyttes ofte til at de strever med det faglige eller det sosiale, og forskjellige former for angst. Skolevegring kan defineres ut fra fem punkter som brukes i internasjonal forskning (Havik, 2023);

- Eleven har motvilje mot å gå på skolen som kan føre til langvarig fravær
- Eleven er vanligvis hjemme i skoletiden, og foreldrene er som regel klar over dette.
- Elevere blir følelsesmessig opprørt bare ved tanken på å gå på skolen og får somatiske plager, angst, begynner å gråte og blir nedstemt
- Eleven har ikke alvorlig antisosial atferd, selv om de kan ha sterk motstand om foreldre prøver å overtale dem til å gå på skolen
- Foreldre har forsøkt å få barnet på skolen, men ikke lyktes

Ungdata sin rapport fra 2022 melder om en ungdomsgenerasjon som det for det meste går bra med. Der de så en økning av psykiske plager på 2010-tallet, ser det ut til å ha flatet ut de siste årene. Det de så en økning av i 2022 var antall ungdom som mistrives på skolen. Det skal sies at 86% av ungdommene oppgir at de trives på skolen. Samtidig har de sett at fra 2015 og frem til i dag har det vært en økning i ungdom som oppgir at de gruer seg til å gå på skolen, kjeder seg eller skulker (Bakken, Ungdata 2022 - Nasjonale resultater, 2022).

Ungdata er ungdomsundersøkelser fra ungdomsskoler og videregående skoler i hele Norge.

Funnene brukes for å skape oversikt over hvordan det står til med dagens ungdom. Rapportene fra Ungdata kan si noe om ungdommers situasjon i en kommune, men brukes også for å få innsikt på regionalt og nasjonalt nivå.

Skolevegring er ikke definert som en psykisk lidelse. Elever avvises derfor av Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP). Enkelte mener at mange med skolevegring faller gjennom systemet av den grunn, og at det er vanskelig å finne tiltak med virkning.

- *Skolevegring er ofte et uttrykk for undertrykte følelser, og elever kan ha psykiske helseutfordringer som krever hjelp fra spesialisthelsetjenesten. Derfor er det viktig at en har tid til å finne ut hvilke utfordringer eleven har og finne de gode løsningene sammen. Med riktig hjelp kan eleven igjen oppleve livsutfoldelse, utvikling og læring (Skotheim, 2023)*

At barn og ungdom ikke ønsker å gå på skolen kan oppstå akutt, men det kan også utvikles over tid. Det starter ofte med noe «vondter» eller sykdom, før foreldrene skjønner at det er noe mer alvorlig. Det blir i mange familier en kamp om å få barnet på skolen, der det ender med at foreldrene gir opp kampen etter hvert (Havik, 2023). Under kan en se hvordan en utvikling kan utarte;

1. Foreldrene må presse den unge til skolen, og den unge ber om å få slippe å gå
2. Den unge viser problematferd om morgenen for å forsøke å slippe å gå på skolen
3. Den unge er gjentatt trøtt på morgenen, selv om de går til skolen
4. De har periodisk fravær eller uteblir fra enkelttimer
5. De har repetert fravær eller uteblir fra enkelttimer mikset med tilstedeværelse
6. De har fullstendig fravær fra skolen i spesielle perioder av skoleåret
7. De har fullstendig fravær fra skolen over en lengre periode. (Havik, 2023)

2.1.3 Psykisk helse blant barn og unge i dag

De senere årene har det vært et økt fokus på barn og unges psykiske helse. Flere undersøkelser peker mot at flere i dag kjenner på angst og depresjon, og har mindre tro på et lykkelig liv i fremtiden. Ut av dette har det kommet en rekke undersøkelser, strategier og opptrappingsplaner. Regjeringens opptrappingsplan (2019-2024) oppgir at færre barn og

unge tror de kommer til å leve et lykkelig liv, og færre trives på skolen (Regjeringen, 2018-2019). Ungdata sin undersøkelse fra 2022 konkluderer med det samme. Rapporten til Ungdata ser dette i lys av corona-pandemien, men mener at tallene før og etter pandemien er tilnærmet like uansett. Det samme viser PISA undersøkelsen. Covid-pandemien bidro til at flere oppga at de følte seg ensomme, men undersøkelser viser at det var registrert en økning før dette. Pisa-undersøkelsene fra 2003 til 2018 indikerer at flere unge føler seg ensomme på skolen. Undersøkelsene viser også at denne gruppen i større grad opplever at de er annerledes, blir holdt utenfor og ikke passer inn (Jensen, et al., 2019).

I tillegg til dette har antall diagnostiseringer av ADHD økt med ca. 400 prosent de siste 17 årene. Diagnostiseringen av autisme har også hatt en sterk økning (Madsen & Brochmann, Skolevegringsmysteriet, 2022). Følelsen av ensomhet er spesielt utbredt blant unge mennesker (Barstad, 2021)

I bokkapittelet «En plaget ungdomsgenerasjon?» hentet fra boken «Ungdommen» (Ødegård & Pedersen, 2021) ser forfatterne Ole Jacob Madsen og Tilmann von Soest på utviklingen av unges psykiske helse. De ser på om det har vært en økning i depressive plager, og hva det eventuelt kommer av. Samfunnet utvikler seg hele tiden, og de prøver å se om det finnes sammenhenger mellom utviklingen av samfunnet og unges psykiske helse. De har sett på tallene som indikerer en økende psykisk uhelse blant ungdom, spesielt blant jenter. Blant perspektivene de løfter frem som problematisk er det store fokuset på unges psykiske helse. De lurer på om det økte fokuset på denne bekymringen i ytterste konsekvens kan bidra til en selvoppfyllende profeti. De undrer seg om oppmerksomheten rundt dette temaet kan være med på å normalisere en kultur som normaliserer diagnoser og sykdom blant unge.

Det er spesielt jenter i videregående skolealder som har hatt den største økningen av depressive plager (Madsen & Tilmann, En plaget ungdomsgenerasjon, 2021). Det som er tydelig og enkelt å måle er at det har vært en økning i diagnoser, og behandling av angst og depresjon. Mulige årsaksforklaringer til dette presenterer de slik:

Sosiale medier

Det har vært en fremvekst av skjermenheter som er lett tilgjengelige, og andelen sosiale medier en kan knytte seg til. En amerikansk studie konkluderer med at økt bruk av sosiale medier øker sjansen for depresjon, selvmordstanker og selvmord (Madsen & Tilmann, En plaget ungdomsgenerasjon, 2021). Andre studier finner ikke denne korrelasjonen.

Oppsummert mener de at hyppig bruk av sosiale medier kan ha en negativ påvirkning, men at det mest sannsynlig er andre faktorer som også er med på å påvirke psykososial trivsel.

Skolestress

Undersøkelser gjort i Norge og internasjonalt viser at unge, spesielt jenter, mener at prestasjoner knyttet til skole er en stressfaktor. Det er spesielt elever i avgangsårene 10 klasse på grunnskolen og Vg3 som skårer høyt på stress.

Økende sosial ulikhet

Sosioøkonomisk status trekkes frem som et solid funn i forskningen, for å se sammenheng med fysiske og psykiske utfordringer. De med lav sosioøkonomisk status har høyere forekomst av utfordringer med fysisk og psykisk helse, sammenlignet med de med høy sosioøkonomisk status. Sosioøkonomisk status er et sammensatt begrep, men refererer ofte til husholdningsinntekt eller utdanningsnivå (Bøe, u.d.). Helseplager er mer utbredt i land der det er stor sosial ulikhet. I Norge har den sosiale ulikheten og inntektsforskjellene økt de senere årene. Den gruppen av barn og unge i Norge som har det vanskeligst er de som domineres av faktorer som krevende familieforhold, sosioøkonomisk utenforskap, skolevegring, rus, mobbing, mishandling eller genetiske sykdommer (Madsen & Tilmann, En plaget ungdomsgenerasjon, 2021).

Overdiagnostisering og selvoppfyllende profetier

Her undrer forfatterne om helsevesenet i flere tilfeller enn tidligere stiller psykiatriske diagnoser, og at ungdom oftere fokuserer på egne psykiske plager. Det har vært en økt oppmerksomhet på psykisk helse blant barn og unge, og det drøftes om det har vært med å normalisere ulike former for psykiske lidelser blant barn og unge.

Formålet med diagnoser er først og fremst «klarlegging av et fenomens natur ved hjelp av karakteristiske kjennetegn; bestemmelse av en sykdom» (Kunnskapsforlaget, 2016). En utfordring med bruk av diagnoser er at fysiske og psykiske helseplager knyttes til personen.

Det kan gjøre at en mister et helhetlig perspektiv, og i mindre grad ser på faktorer som sosioøkonomisk status, politiske beslutninger og nettverk.

Folkehelse rapporten til FHI fra februar 2023 er i tråd med det Madsen og Tilmann skriver. Rapporten viser utviklingen av diagnostiseringer og psykiske lidelser de siste årene. Rapporten inneholder blant annet disse hovedpunktene:

- Psykiske plager er vanlige blant ungdom. For jenter i alderen 13-24 år har andelen som rapporterer psykiske plager som bekymring og stress økt de siste tiårene.
- Andelen barn og unge som blir diagnostisert med en psykisk lidelse i spesialisthelsetjenesten har økt de siste ti årene – spesielt for jenter og kvinner i alderen 12-24 år.
- Det har også vært en økning i totalbruken av legemidler for psykiske lidelser blant barn og unge de siste ti årene (FHI, 2023).

Regjeringens opptrappingsplan for barn og unge deler situasjonsbildet og bekymringen for barn og unge som nevnt ovenfor. I opptrappingsplanen presenteres forslag til tiltak som skal bidra til bedring. Et av tiltakene som foreslås er det tverrfaglige temaet Folkehelse og livsmestring i skolen (LINK). Dette ble innført Høsten 2020 innført som en del av undervisningen i norske skoler. Innføringen av LINK er en del av en prosess som skal fornye fagene i grunnskolen og videregående skoler. Innholdet i fagene skal være mer relevante, og gi barn og unge den kompetansen de trenger i fremtiden. Hensikten er å gi barn og unge bedre forutsetninger for å fremme god fysisk og psykisk helse, gjennom:

- å bidra til å styrke den enkeltes selvbilde
- å bidra til opplevelse av tilhørighet
- å gi trening i konstruktive mestringsstrategier (Regjeringen, 2018-2019)

En masteroppgave fra 2022 har utforsket implementeringen av LINK ved forskjellige skoler. Informantene i den er enstemmige i at de ser behovet for implementeringen, og mener det er viktig. Det er også bred enighet i at livsmestring faller inn under skolens ansvar og arbeidsoppgaver. Samtidig savner de klarere retningslinjer for hva LINK skal favne. Det er tydelig at skolene har forskjellige oppfatninger av hva som skal vektlegges i denne

undervisningen. Skolene savner også samarbeid og innspill fra andre etater og yrkesgrupper for å komplementere undervisningen (Knutsen, 2022).

2.1.4 Tverrfaglig samarbeid

Mer enn 60 prosent av landets kommuner melder at den største utfordringen innen folkehelse- og forebyggingsarbeidet er psykiske helseproblemer blant barn og unge (Regjeringen, 2018-2019). Kommunene føler behov for mer effektive verktøy for å systematisk jobbe med å skape helsefremmende oppvekstmiljøer for alle unge. Det påpekes at mange aktører og instanser er involvert og tilbyr hjelp til barn og unge med psykiske plager og lidelser. Likevel opplever barn og unge at tjenestene er fragmenterte og mangler koordinering, spesielt for de med komplekse utfordringer som krever langvarig oppfølging. Røde Kors støtter opp under dette, og mener at det må jobbes med å settes inn tiltak på flere nivåer samtidig. Målet er å forebygge ensomhet, samtidig som de som sliter får riktig hjelp (Røde Kors, 2021).

I opptrappingsplanen til Regjeringen diskuteres det om skoler i større grad bør samarbeide mer med andre instanser for å forebygge, og gi adekvat støtte og hjelp til elever som trenger det. Kommunene og skolene har ansvar for at barn får en god oppvekst. Regjeringen vil derfor styrke det tverrfaglige samarbeidet i barnehage, grunnskole og videregående skoler. Noen kommuner har innført BTI (bedre tverrfaglig innsats). Det er en modell som skal sikre et bedre tverrfaglig arbeid, der flere instanser er involvert i arbeidet med et barn eller en familie. Hensikten er å avdekke utfordringer så tidlig som mulig. Godt samarbeid mellom kommunale tjenester er en forutsetning for god og helhetlig oppfølging for barn og unge (Regjeringen, 2018-2019).

FAFO utarbeidet en rapport i 2020, *Trøbbel i grenseflatene Samordnet innsats for utsatte barn og unge*. I den rapporten drøftes hvordan det tverrfaglige og tverrsektorielle samarbeidet, og et mer helhetlig tilbud til barn og unge kan fremmes. Ifølge den rapporten er det mange kommuner som har ulike former for tverrfaglig samarbeid. Samtidig viser den til at det kan oppstå utfordringer i samarbeidet når tjenestene har forskjellige ansvarsområder i arbeidet med barn og unge. Liten kjennskap til hva forskjellige tjenester kan bidra med og hvilken kompetanse de har fremheves som den vanligste (Hansen, Jensen,

& Fløtten, 2020). Andre utfordringer som nevnes er liten oppmerksomhet for helhetlige behov og økonomiske ressurser. Videre konkluderer rapporten med at samarbeidskultur og praksis er like viktig som strukturer for samarbeid.

2.2 Forebygging

Det er vanskelig å komme med en universell formulering på hva forebygging er. Opprinnelig kommer begrepet fra helsesektoren, for å hindre smitte og sykdomsspredning. I henhold til denne oppgaven snakker vi om forebygging som et begrep for å hindre sosiale problemer. På generelt grunnlag kan en si at forebygging refererer til tiltak som tar sikte på å unngå, eller redusere risikoen for fremtidige problemer eller uønskede hendelser. Dette kan være strategier, metoder og handlinger som tar sikte på å identifisere potensielle risikofaktorer på forhånd og deretter iverksette tiltak for å minimere eller eliminere dem. Stein Mikkelsen definerer forebygging på denne måten: «Forebygging er en mangetydig og positivt ladet betegnelse for forsøk på å eliminere eller begrense en uønsket utvikling» (Mikkelsen, 2005)

Om forebygging rettet mot barn og unge henviser regjeringens rundskriv «Forebyggende innsats for barn og unge» til forebygging på tre nivåer; Universell forebygging, selektiv forebygging og indisert forebygging (Regjeringen, 2013). Mikkelsen bruker også en tredelt forebyggingsmodell, men henviser til begrepene primær, sekundær og tertiær forebygging (Mikkelsen, 2005)

Universell forebygging er tiltak som ikke retter seg mot enkeltindivider. De retter seg mot for eksempel et lokalmiljø eller på samfunnsnivå. Forebygging på dette nivået har sjeldent en stor effekt på enkeltindividet, men har en større effekt på lokalmiljø eller samfunnsnivå. Målet med slike forebyggende tiltak er å hindre at sosiale problemer oppstår (Mikkelsen, 2005). Eksempler på dette er Groruddalsatsingen eller frukt og grøntordning i skolen.

Selektiv forebygging er grupperettet tiltak mot grupper som har en forhøyet risiko for å utvikle vansker og lidelser. Et eksempel på et slikt tiltak kan være mobbeprogram på en skole med mobbeproblematikk.

Indisert forebygging er rettet mot personer som har en forhøyet risiko for negativ utvikling. Eksempler på det kan være ruskoordinator eller andre former for rusprogram, for å hindre utviklingen av rusproblematikk (Norsk psykologforening, 2014).

Forebyggende tiltak for å fremme skolenærvær og forebygge skolefravær kan være mange forskjellige ting, på flere nivåer. Først og fremst er det viktig at fravær registreres og at det er gode rutiner knyttet til det. Dette gjør det først og fremst synlig om en elev uteblir fra undervisning, og om det er økning. Det gjør det også mulig å kartlegge eventuelle mønster i fraværet: er det knyttet til en spesiell dag, et fag eller lærer for eksempel. Videre er det viktig at fravær følges opp av kontaktlærer eller andre innen kort tid, og ikke lar det gå uker før det kommuniseres til foreldre. Andre forebyggende tiltak kan være å legge til rette for en forutsigbar og trygg skolehverdag, gode overganger, gode relasjoner mellom lærer og elev og mellom elevene, forebyggende tiltak mot mobbing, et mestringsorientert læringsmiljø og godt samarbeid mellom skole og hjem (Havik, 2023).

2.3 Systemteori

Systemisk tilnærming er en tilnærming til problemløsning, analyse og forståelse som fokuserer på å se på fenomener som en del av et større system eller en helhet. Den grunnleggende ideen bak systemisk tilnærming er at elementene i et system påvirker hverandre gjensidig, og for å forstå systemet fullt ut, må man ta hensyn til disse gjensidige påvirkningene og den overordnede strukturen.

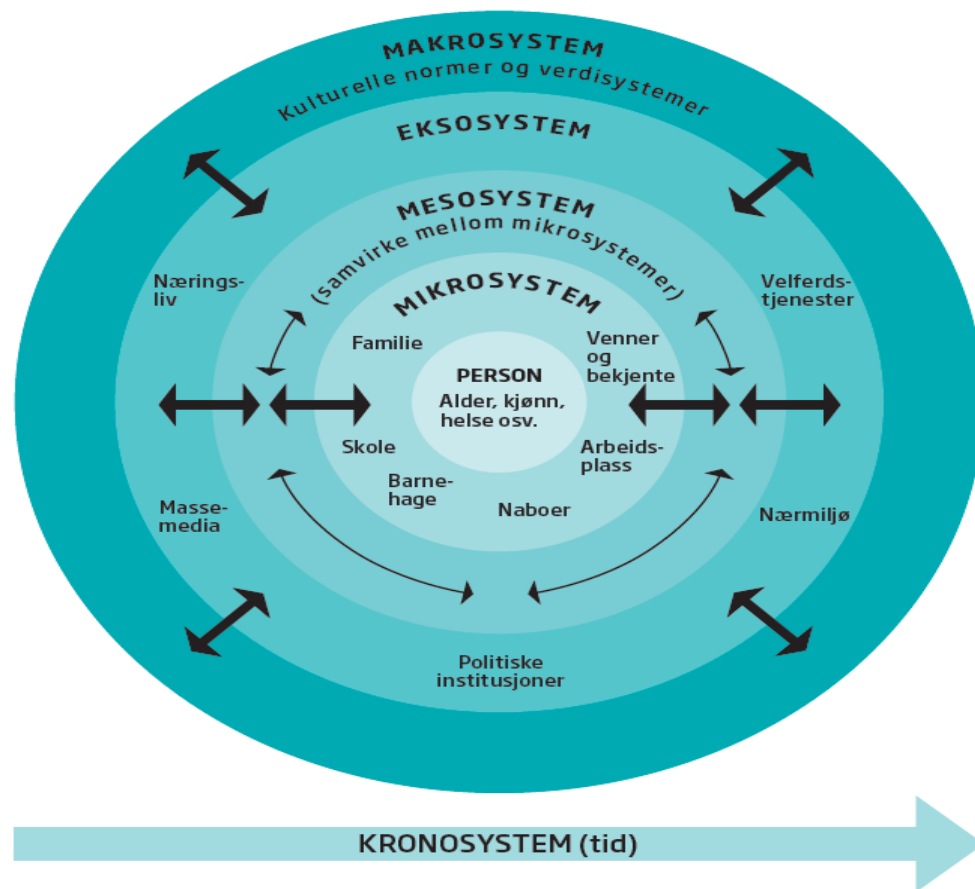
I en systemisk tilnærming betraktes ikke enkeltkomponenter isolert, men heller som en del av et nettverk av relasjoner og interaksjoner. Denne tilnærmingen er relevant i en rekke fagområder, inkludert vitenskap, samfunnsvitenskap, psykologi, økonomi og miljøstudier.

Målet med å presentere disse teoriene er for å illustrere at mennesker er sammensatt, og vår utvikling må sees i lys av arv, miljø, nettverk, økonomi, for å nevne noe. Dette sier også noe om at hvis vi vil skape en endring i menneskers liv, krever det en systemisk tilnærming med flere perspektiver samtidig. Skolevegringsproblematikk antydes å være sammensatt og komplekst, og at det må jobbes systematisk på flere nivåer for å forebygge og hindre utviklingen av det.

3.2.1 Den økologiske utviklingsmodellen

Innen utviklingsteori av enkeltindividet og mennesket er Urie Bronfenbrenner og hans teori om den utviklingsøkologiske modellen sentral. Han mener at mennesket utvikler seg

gjennom påvirkningsprosesser mellom individ og miljø. Modellen under illustrerer de fire nivåene som Bronfenbrenner mener påvirker vår utvikling.

Figur 1: Økologisk utviklingsmodell

Den utviklingsøkologiske modellen mener at vi påvirkes av et stort nettverk av relasjoner, verdier, vennskap, skole, arbeidsliv, kultur, økonomi og andre samfunnsstrukturer, og samspillet mellom disse.

- Mikrosystem: I sentrum av modellen er personen selv. Rundt personen er mikrosystemet. Mikrosystemet består av de nærmiljøene som er tette på personen og som har mest innvirkning, for eksempel familie, venner og skole.
- Mesosystem: Mesosystemet illustrer samspillet mellom nærmiljøene. Positive relasjoner og direkte samspill mellom disse sees som betydningsfullt for utviklingen av mennesket. Et slikt eksempel kan være samarbeid mellom hjem og skole.
- Eksosystem: Eksosystemet beskrives som mer eksterne ting, der enkeltpersonen ikke er direkte involvert, men som kan ha påvirkning på oss. Hva slags ressurser skolene

får til å drive tilpasset undervisning, og hvilke rammer undervisning skal foregå kan eksempler på dette.

- Makrosystem: Makrosystemet representerer de kulturelle og politiske rammene i samfunnet som har både direkte og indirekte innvirkning på oss. Dette kan være lover, normer og verdier i samfunnet. Skolene i dag er ikke det samme som for 50 år siden eller 15 år siden. Skolepolitikk og mandatet til skolene endrer seg stadig, noe som har påvirkning på elevene.
- Kronosystem: Kronosystemet illustrerer tidsdimensjonen i utviklingen av enkeltindividet. Et eksempel på det kan være innføringen av en ny skolereform, og hvordan den påvirker utviklingen fra barn til ungdom.

Skolehverdagen med fag og rammer for opplæring er et eksempel på hvordan systemene har påvirkning på individet. Gjennom politiske reformer og nasjonale lære- planer (makrosystemet), lokale fagplaner (eksosystemet), semester- planer (mikrosystemet) og lærerens egen tilrettelegging (mikrosystemet) (Helsedirektoratet, 2015).

Bronfenbrenners utviklings økologiske modell utgjør det teoretiske grunnlaget for multisystemisk behandling og nettverksterapi (Klebfeck & Ogden, 2003). Dette er systemteoretiske perspektiver som brukes for å analysere atferd og utvikling. De brukes også for å analysere barns behov, slik at en kan sette inn treffsikre tiltak (Klebfeck & Ogden, 2003). Den systemteoretiske tilnærmingen som forklart her har perspektiver fra det sosialøkologiske perspektivet, det sosialantropologiske nettverksperspektivet og det generelle systemteoretiske perspektivet. Disse tre perspektivene legger grunnlaget for et teoretisk fundament for problemløsning og forebyggende arbeid.

Systemteoretiske intervensjoner består av noen mål og prinsipper for hvordan de kan gjennomføres:

- Kartlegging: Økologisk kartlegging kan sees mer som et perspektiv på kartlegging enn en ren teoretisk kartleggingsform. I økologisk kartleggingstradisjon har det vært utbredt å observere samspill i undervisningssituasjon eller i et sosialt nettverk. Hensikten med en systematisk kartlegging er å finne frem til så treffsikre strategier som mulig. På mesosystemnivået samles informasjon inn fra flere settinger for å

identifisere mesosystemforbindelser. Dette kan være informasjon om skolehverdagen og dynamikken hjemme i familien. Denne informasjonen kan komme gjennom samtaler med familien. Gjennom observasjon og informasjonsinnhenting er målet å sette i gang tiltak som har effekt. Dette kan være tiltak på flere nivå samtidig. Et eksempel kan være tilrettelagt skolehverdag, sinnemestring, og råd og veiledning i hjemmet.

2.4 Teori om anerkjennelse

Axel Honneth representerer det som kalles «anerkjennelsesteori», og mener at anerkjennelse er det mest elementære psykologiske behovet for mennesket. Han mener anerkjennelse er sentralt for at mennesket får en sunn utvikling som gjør oss i stand til å utfolde oss og realisere våre ressurser. Ifølge denne teorien trenger mennesket anerkjennelse på tre områder:

- Kjærlighet: omsorg og medfølelse i nære relasjoner til andre (den private sfære). Dette legger grunnlaget for en trygg selvfølelse.
- Rettigheter: Bli respektert og anerkjent som et enkeltindivid i samfunnet, og ha de samme rettigheter som majoriteten (den offentlige sfære). Det legger grunnlaget for selvrespekt.
- Sosial verdsettelse: Anerkjennelse fra de miljøene og sosiale lagene en er en del av.

(Jordet, 2021)

Teorien om anerkjennelse hevder at mennesket utvikler seg i samspill med omgivelsene og samfunnet rundt oss. Hvordan vi blir møtt av omgivelsene rundt oss har mye å si for identitet, selvfølelse og opplevelse av verdi. Selvfølelse, selvrespekt og selvtillit sees som menneskets fundamentale referanseramme. Dette legger igjen grunnlaget for hvilke forventninger en har til seg selv og andre, og hvordan en tenker, føler og handler. Honneth mener at anerkjennelse er grunnleggende for at mennesket skal utvikle evner til å ta egne og gode valg, ha egne meninger, og sette seg mål i livet.

Motsatsen til anerkjennelse defineres ifølge denne teorien som krenkelser. Krenkelser er ord eller handlinger, både tilsiktet og utilsiktet, som gir en følelse av avvisning eller å bli

devaluert. Krenkelser skader individet, og rammer selvfølelse, selvrespekt eller selvtilliten. Følelsen av å bli krenket er subjektiv; hvordan en person responderer på handlinger og kommentarer er forskjellig. Det er riktignok ikke alle former for negative opplevelser som kan sies å være krenkende. Det kan derfor være riktig i noen tilfeller å utfordre enkeltes reaksjoner og tolkninger, det kan også være en kilde til personlig vekst. Hvis en skal utfordre noens subjektive opplevelse er det viktig at en gjør det med respekt og verdighet (Jordet, 2021).

3 Data og metode

I dette kapittelet vil jeg innlede med en gjennomgang av de vitenskapsteoretiske perspektivene som utgjør grunnlaget for min forskning. Deretter vil jeg drøfte min bruk av kvalitativ forskning som metode i studien min.

3.1 Vitenskapelig forståelsesramme

Det finnes flere forskjellige vitenskapsteoretiske perspektiver. Hermeneutikken og positivismen skiller seg fra hvilke svar de søker, noe som forutsetter forskjellige metoder for å besvare spørsmålene. Metodene for datainnhenting som brukes innen positivismen er kvantitative metoder, mens innen hermeneutikken brukes kvalitative metoder. Enkelt sagt kan en si at kvantitative metoder anvender tall, og kvalitative metoder anvender tekst (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016).

Min studie er forankret innenfor den hermeneutiske forskningstradisjonen, og jeg vil nå kort redegjøre for kjennetegnene ved denne tilnærmingen innen vitenskapsteorien.

Innenfor den hermeneutiske forskningstradisjonen er målet å tolke utsagn ved å fokusere på dypere meningsinnhold enn det som umiddelbart framkommer. For å få tak i denne meningen må budskapet forstås i sammenheng med helheten, og helheten forstås i lys av de enkelte delene.

Et sentralt begrep innenfor hermeneutikken er forståelseshorisont. Forståelseshorisont kan forstås som "mengden av oppfatninger og holdninger som vi innehar på et gitt tidspunkt, både bevisste og ubevisste, og som ikke nødvendigvis er i vårt fokus" (Føllesdal & Walløe, 2000, s. 95). Det har vært en diskusjon blant teoretikere innen denne vitenskapsteoretiske retningen om i hvilken grad det er mulig å frigjøre seg fra ens forståelseshorisont (Føllesdal & Walløe, 2000) Når vi reflekterer over vår forståelseshorisont, kan vi gripe tak i en del av den, men resten vil alltid prege vår forståelse av den delen vi griper (Føllesdal & Walløe, 2000)

Med denne tenkemåten er at det er viktig å være klar over at ens egne forforståelse vil påvirke hele forskningsprosessen. Gadamer bruker begrepet "fordommer" for å beskrive alle de oppfatningene og holdningene som utgjør vår forståelseshorisont (Føllesdal & Walløe,

2000). Dersom våre fordommer ikke harmonerer med det vi opplever, vil vi justere eller endre dem slik at de samsvarer med det vi forsøker å forstå (Føllesdal & Walløe, 2000). For at vi skal få best mulig forståelse av det fenomenet som studeres, er det viktig at vi er bevisst egne fordommer, og evner å justere disse gjennom hele forskningsprosessen, spesielt hvis de ikke er i overensstemmelse med resultatene fra datainnhenting.

3.2 Forskningsdesign og valg av metode

«En viktig målsetting med kvalitative tilnærminger er at vi oppnår en forståelse av sosiale fenomener» (Thagaard, Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder, 2021, s. 11) Oppgavens vitenskapsteoretiske forståelsesramme er således fenomenologisk inspirert, med utgangspunktet i målgruppens forståelse og opplevelser, men kan primært kanskje forstås som hermeneutisk, da jeg som forsker tolker og søker deltakernes fortolkninger, forståelse og meninger om sitt arbeid. Med en slik tilnærming vil det være avgjørende å redegjøre for min forforståelse og hvordan jeg som aktør i intervjuene kan påvirke resultatene, samtidig som jeg har anledning til å utforske hvert intervjuobjekts subjektive opplevelse med formål å nå frem til en mest mulig utfyllende undersøkelse om hvordan Bærum har gått frem for å redusere utviklingen av skolefracfall og selvisolasjon blant ungdom.

Kvalitative forskningsmetoder omfatter et bredt spekter av strategier for datainnsamling og datamaterialet kan bestå av både tekst, lyd, video og bilde (Thagaard, Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder, 2021)

Målet for min studie var å få innsikt i erfaringene og opplevelsene til de ansatte i Hikikomori nettverket, og hvordan de jobber med ungdom som faller ut av skolen. For å oppnå dette anså jeg kvalitativt design som mest egnet for min undersøkelse. Innenfor den kvalitative forskningstradisjonen finnes ulike metoder for datainnsamling. I samsvar med den kvalitative metodens grunnprinsipper er det viktig med rom for fleksibilitet i designet (Thagaard, Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder, 2021, s. 52). For å besvare problemstillingen og samtidig ivareta fleksibiliteten har jeg valgt dybdeintervju som metode, med en semistrukturert intervjuguide.

Formålet med dybdeintervjuet er å skape en ramme for en relativt fri samtale, med noen forhåndsbestemte tema eller spørsmål som forskeren har forberedt. Hensikten er å innhente relevante data som kan belyse problemstillingen til forskeren. Dybdeintervjuer har røtter fra fenomenologien, der en ønsker informantenes opplevelser om et tema, og deres refleksjoner rundt dette (Tjora, 2021). Mitt mål var å innhente informasjon om hvordan Hikikomori arbeider, samtidig som jeg var interessert i å høre deres perspektiver og refleksjoner rundt skolefracfall, skolevegning og selvisolering. Jeg valgte dybdeintervju istedenfor for eksempel fokusgruppeintervju, fordi jeg mest sannsynlig ikke kom til å intervju mer enn fire personer: tre nåværende ansatte i Hikikomori nettverket, og en tidligere ansatt. Da de ansatte representerer forskjellige arbeidsplasser så jeg det som mest interessant for studiet å snakke med de hver for seg. På den måten hadde hver informant tid og mulighet til å belyse sine arbeidsoppgaver, erfaringer og refleksjoner. Det kunne vært fruktbart å belyse samarbeidet mellom instansene gjennom et fokusgruppeintervju. Dette kunne vært gjort i tillegg til dybdeintervjuene. Siden dette er en masteroppgave som jeg skriver alene så jeg at det ville bli for tidkrevende for meg.

3.3 Utvalg og rekruttering

I den forberedende fasen til undersøkelsen var jeg interessert i temaet som handler om ungdom som isolerer seg hjemme, og som har sluttet å gå på skolen. Jeg fikk til en uformell samtale med en journalist som har god kompetanse på radikaliserings og ekstremisme (skolefracfall og selvisolering blant ungdom er en av risikofaktorene for dette). Han informerte om Hikikomori nettverket i Bærum, og at de hadde fått til mye spennende i dette arbeidet. Derfor var det naturlig å henvende seg til Bærum kommune for å undersøke hvordan de jobber, og høre deres refleksjoner. Målet for rekrutteringen var å få snakke med en fra hver av de involverte tjenestene. Arbeidsdagene er forskjellige, utdanningene de har er ulike, tilnærmingene de har varierer, og mandatene de skal forholde seg til er ikke alltid de samme. Denne variasjonen og sammensettingen var noe jeg ønsket å få et større innblikk i, og hva de opplever som fordeler og ulemper med det i det tverrfaglige samarbeidet. Jeg ønsket også å få innsikt i hvordan de organiserer det tverrfaglige samarbeidet, og hvordan de jobber hver for seg. Gjennom samtale med en ansatt i Hikikomori fikk jeg tips om hvem det kunne være interessant for meg å snakke med, samt en tidligere ansatt som var mye

involvert i oppstarts arbeidet. Til sammen intervjuet jeg en fra Utekontakten, en fra Oppfølgingstjenesten, en fra Ressursteam for ungdom, og en tidligere ansatt i Utekontakten. Jeg har anvendt et såkalt strategisk utvalg. Et strategisk utvalg er en målrettet rekrutteringsstrategi der forskeren henvender seg til den eller de som kan tenkes å ha kompetanse til å belyse problemstillingen (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016).

Det kunne også vært relevant å intervjuer målgruppen å høre deres historie. Jeg anså det også som mer utfordrende, både etisk og praktisk, å rekruttere ungdommer som informanter, og gjennomføring av intervju. Hvordan kommer jeg i kontakt med dem, hvordan utformer jeg en intervjuguide med adekvate spørsmål tilpasset alder og livssituasjon, kan jeg risikere at noen trekker seg når det nærmer seg, var noen av tankene jeg hadde. Jeg var uansett mest interessert i å høre hva og hvordan hjelpeapparatet kan jobbe for å begrense skolefravall. Fordi prosjektet har begrenset omfang så jeg flest fordeler for meg som forsker kun å forholde meg til Hikikomori nettverket. Igjen kan jo lignende prosjekter i fremtiden også innlemme ungdommene i forskningsprosjektene.

Det finnes også noen Høyskoler og videregående skoler som har opprettet gaminglinjer jeg var i kontakt med. De hadde merket seg den samme utviklingen blant ungdom, og opprettet gaminglinje for å ha et fagtilbud til denne målgruppen. Derimot hadde de ikke den samme tverrfaglige og systematiske tilnærmingen som Hikikomori nettverket, som jeg ønsket å utforske. Jeg så også at det ville bli for stort og tidkrevende for min oppgave å innlemme enda flere. Derfor valgte jeg å gå i dybden på Hikikomori nettverket å bare ha informanter derfra.

Det var til dels utfordrende å rekruttere informanter. Mange av de som jobber i dette fagfeltet er presset på tid og ressurser. Til tider følte jeg på litt ubehag og lurte på om jeg var for pågående, og om det ville påvirke negativt i jobben med å få avtalt intervjuer. Ikke minst om det ville lage et dårlig førsteinntrykk, før vi hadde fått snakket sammen. Jeg fikk omsider en avtale med alle jeg kontaktet, men et av intervjuene måtte gjennomføres på Teams. Gjennomføringen av intervjuene redegjøres for senere i kapitlet.

3.4 Intervjuguide

Intervjuguiden var som sagt semistrukturert. Den inneholdt fire hovedtemaer med underspørsmål til hvert tema:

- Arbeid: her ønsket jeg at informantene redegjorde for arbeidsplassen de er tilknyttet, hvilken målgruppe de jobber opp mot, deres mandat, om de hadde noe spesiell metodikk eller teoretisk utgangspunkt i arbeidet. Jeg ba de også differensiere mellom ordinære arbeidsoppgaver og arbeidsoppgaver knyttet til Hikikomori nettverket etc.
- Målgruppen: her ønsket jeg å høre hvordan de ansatte definerer ungdommene tilknyttet Hikikomori nettverket, hva de tenker ungdommene trenger hjelp med, hvordan de etablerer kontakt med de, hva tenker det at de kan hjelpe ungdommene med etc.
- Hikikomori nettverket: Her ønsket jeg å få innsikt i bakgrunnen for samarbeidet, hvordan de gikk frem for å starte det opp, hvordan det har utviklet seg, hvordan de samarbeider etc.
- Suksesskriterier: her ønsket jeg å høre hva informantens refleksjoner om hva de får til som andre ikke får til, om de har noen form for metodisk tilnærming eller teoretisk forankring, hva slags tanker de om har brukermedvirkning etc.

Etter hvert intervju tok jeg en evalueringsprosess for meg selv. Der gjennomgikk jeg spørsmålene jeg hadde stilt, og om de var relevante. Intervjuguiden ble litt mer spisset for hvert intervju jeg gjennomførte. Øverst på intervjuguiden hadde jeg skrevet problemstillingen, så jeg til enhver tid kunne vurdere om spørsmålene og innholdet i samtalen var relevant for problemstillingen.

3.5 Gjennomføring av intervjuene

Til sammen gjennomførte jeg fire intervjuer. Tre av disse var stedlige, mens et ble gjennomført på Teams. Jeg tok lydopptak av alle intervjuene etter gjeldende veiledere for oppbevaring av lydbånd. Alle intervjuene varte ca. 60 min, da det var tidsfristen jeg hadde satt for meg selv. Dette for at jobben med å transkribere ikke skulle ta unødvendig mye tid.

Alle intervjuene ble gjennomført i arbeidstiden på deres arbeidsplass. Dette gjorde det lett for informantene mine å delta, da de ble gjennomført innenfor ordinær arbeidstid. Samtlige

hadde tilgang på rom som var egnet for å gjennomføre intervju, men gjorde at jeg ikke hadde muligheten til å «rigge» intervjusettingen slik jeg ideelt sett ville. For at dybdeintervjuet skal lykkes er det en forutsetning at informantene føler seg komfortabel, og at omgivelsene gjør det mulig å ha en god samtale (Tjora, 2021). Heldigvis hadde alle informantene tilgang på rom som var godt egnet for intervjuene: behagelig lys, god lufting og god akustikk. At informantene er på et kjent sted, hjelper informanten til å slappe av. At intervjuet foregår på arbeidsplassen kan også være fint, dersom informantens arbeidsoppgaver er relevant for intervjuet (Tjora, 2021).

En av informantene hadde lite tid å avse til intervjuer. Den eneste muligheten for å få gjennomført intervjuet var at vi gjorde det på Teams. Vedkommende er en sentral person for Hikikomori nettverket, som de andre informantene også trakk fram som en jeg bør snakke med. Derfor ble det intervjuet gjennomført på Teams, istedenfor å høre med andre. Å intervjuer over Teams var ikke optimalt, men det gikk etter forholdene greit. Jeg opplevde at stemningen ble noe mer formell og litt mindre avslappet. Ved noen anledninger kunne jeg føle at intervjuformen ble statisk og gikk fra spørsmål til spørsmål, istedenfor en uformell samtale der et spørsmål kunne lede til refleksjoner og temaer som ikke var dekket av intervjuguiden, men likevel relevante. Tjora nevner hvordan dybdeintervju over telefon gjør at vi mister noen av nyansene i kommunikasjonen, som for eksempel kroppsspråk (Tjora, 2021, s. 183) Kommunikasjon over Teams er med kamera og gjør at vi ser mer av kroppsspråket enn i en telefonsamtale. Allikevel hadde det en påvirkning på intervjusettingen som det er vanskelig å konkretisere, utover at det følte litt mindre naturlig enn å sitte ansikt til ansikt. Alt i alt gikk dette intervjuet også bra, og informanten bidro med verdifull informasjon til min undersøkelse, til tross for at det var på Teams.

I sum synes jeg at intervjuene gikk bra og etter planen. Jeg har også en opplevelse av at informantene opplevde at det gikk fint. Til tross for et intervju over Teams som opplevdes litt «rart», opplevde jeg det som relevant og informativt. I ettertid skulle jeg gjerne bedt om en tilbakemelding på hvordan informantene opplevde intervjuet.

3.6 Undersøkelsens validitet og reliabilitet

Når en foretar en undersøkelse og innhenter data, må en på et tidspunkt tolke dataene, uavhengig om undersøkelsen er kvalitativ eller kvantitativ. Tolkningen av data har mye å si

for kvaliteten på forskningen. For å vurdere forskningens kvalitet stilles spørsmål om undersøkelsens validitet, reliabilitet og overførbarhet (Thagaard, Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder, 2021). Gjennom intervjuene har jeg fortolket deltakernes fortolkninger av sin arbeidssituasjon. Dette har jeg gjort i flere ledd; under intervjuet, i transkriberingsprosessen, og i arbeidet med å kode resultatene mine. Dette vil jeg komme nærmere inn på i analysen.

Begrepene validitet og reliabilitet har sitt opphav i den positivistiske forskningstradisjonen, som i hovedsak anvender kvantitative metoder. Innenfor kvantitative studier er validitet knyttet til i hvilken grad en studie måler det den er ment å måle, mens reliabilitet dreier seg om hvor presis målingen er (Thagaard, Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder, 2021). Videre vil jeg forklare hvordan jeg i min studie har arbeidet for å styrke reliabilitet og validitet.

3.6.1 Reliabilitet

Ordet reliabilitet kommer av det engelske ordet reliability, og kan oversettes til norsk til pålitelighet. Innen forskning knyttes reliabilitet til nøyaktigheten, eller påliteligheten til de dataene vi samler inn. Innenfor kvalitativ forskning diskuterer man primært reliabilitet i forhold til ulike faser av forskningsprosessen, inkludert intervjuprosessen, lydopptak, transkribering og analyse (Thagaard, Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder, 2021)

Jeg har arbeidet med å styrke reliabiliteten i intervjuene ved å være bevisst på å møte informantene med en åpen holdning og unngå ledende spørsmål, for å unngå at mine egne fordommer skulle styre resultatene i for stor grad. Ifølge Gadamer sin bruk av ordet fordommer kan det også være en ressurs, og er ikke utelukkende negativt (Gadamer, 2010). Å ha noe forkunnskap om fenomenet som undersøkes, som kan øke forståelsen og rekkevidden at det informantene sier kan også være positivt. Og man kan heller ikke unngå å påvirke informanten. Jeg forsøkte å gi informantene rom til å uttrykke seg fritt, samtidig som jeg etterstrebet å ikke føre samtalen for langt unna temaet og problemstillingen min. Jeg stilte oppsummerende spørsmål underveis som; «har jeg forstått deg riktig at...» for å tolke informantenes svar så presist som mulig. Det kan kanskje sees på som kvalifisert naivitet: en skal ha kunnskap om det man skal undersøke, samtidig som en skal la det være

informantenes betraktninger og forståelse som kommer til uttrykk og blir med videre i analyseprosessen.

Jeg sørget for å transkribere samme dagen som intervjuet, eller påfølgende dag. Selv om jeg hadde gjort lydopptak som fikk med seg hvert ord, ønsket jeg å gjøre det mens jeg hadde alle erfaringene friskt i minne. Transkribering er ikke bare en teknisk prosess, men også en tolkningsprosess i seg selv. Lydopptakene er bare en del av intervjuet, og gir ingen inntrykk av kroppsspråk eller ansiktsuttrykk. Transkribering er oversettelse fra muntlig til skriftlig språk, noe som betyr at transkripsjonene ikke er nøyaktige kopier av virkeligheten. En ulempe ved dette er at den opprinnelige ansikt-til-ansikt-samtalen kan gå tapt i transkriberingen og kun vises i en fragmentert form (Tjora, 2021). Dette kan for eksempel være bruk av ironi eller sarkasme, som ikke kommer like tydelig frem på et lydopptak. Alle intervjuene ble transkribert ordrett, og lyttet til 2-3 ganger før jeg var ferdig.

Det kan stilles spørsmål ved om overføringen fra lyd til tekst ble 100 prosent korrekt. Det kan naturligvis være at jeg har hørt feil underveis i prosessen. På den annen side var lydopptakene gode, informantene snakket høyt og tydelig, og jeg hørte gjennom materialet flere ganger. Da jeg jobbet med koding i analysen, og presentasjon av funn, var det flere ganger at jeg gikk tilbake til lydopptakene for å høre gjennom materialet jeg skulle jobbe med. Det var fordi jeg i de delene av prosessen skulle forholde meg til bruddstykker av intervjuene, små sitater. Jeg hørte derfor gjennom materialet på nytt for å dobbeltsjekke min tolkning, siden jeg da jobbet med sitater som var tatt ut av sin kontekst. Det er mulig jeg kunne fått noen andre til å høre gjennom intervjuene, og se opp mot transkripsjonene, for å minimere sannsynligheten for feil. Jeg anså det som for tidkrevende for min prosess.

3.6.2 Validitet

Når vi forsøker å sikre validiteten i kvalitative undersøkelser, stiller vi spørsmål ved om det datamaterialet vi har samlet inn er relevant, eller representativt for det fenomenet vi ønsker å undersøke (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016). Validitet handler også om gyldighet til de tolkningene forskeren kommer frem til. Silverman (Thagaard, Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder, 2021, s. 188) mener at teoretisk gjennomskiktighet (transparens) kan bidra til å styrke undersøkelsens validitet. Med det

menes å redegjøre for teoretiske og metodiske perspektiver som legger premissene for våre tolkninger.

I min undersøkelse har jeg ønsket å utforske Hikikomori nettverket i Bærum sine erfaringer med arbeidet med å forebygge isolasjon, og få ungdommer tilbake i et skoleløp. For å belyse min problemstilling har jeg derfor intervjuet ansatte i Hikikomori nettverket. Med utgangspunkt i mitt strategiske utvalg, som tar sikte på å innlemme informanter med sannsynlighet for å besvare min problemstilling, kan en si at informantene har gode forutsetninger for å gjøre det.

Samtidig er det viktig at intervjuet og intervjuguiden har temaer og spørsmål som klarer å fange opp erfaringer og refleksjoner som er relevant for min undersøkelse. Johannessen, Tufte og Christoffersen snakker om begrepsvaliditet; relasjonen mellom fenomenet som skal undersøkes og de konkrete dataene (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016). For å øke sannsynligheten for at dataene mine undersøker det jeg ønsker, har jeg gjennom hele prosessen forholdt meg til de tre kriteriene som Kvale mener bidrar til å sikre validiteten til undersøkelsen.

- 1) Å validere er å kontrollere: Dette har jeg prøvd å gjøre gjennom å høre gjennom materialet flere ganger i transkriberingsprosessen, og kontrollere at jeg har fått med meg alt som har blitt sagt, og at transkriberingen er korrekt. Jeg har også gått tilbake og hørt på intervjuene når jeg har jobbet med sitatene jeg har trukket ut til analysen og funndelen, da disse har blitt tatt ut av sin kontekst. På den måten har jeg prøvd å sikre at helheten i utsagnene har blitt ivaretatt.
- 2) Å validere er å stille spørsmål: Jeg har jobbet aktivt med intervjuguiden, og hele tiden spurt meg selv om spørsmålene og temaene kan bidra til å belyse min problemstilling. Jeg har også fått andre til å se på dette med et kritisk blikk.
- 3) Å validere er å teoretisere: Jeg har tidligere skrevet at forskeren må prøve å legge sine fordommer til side, og være åpen og ikke la mine fordommer styre tolkningen av informantenes svar. På den annen side hevder både Gadamer og Kvale at en viss form for teoretisk kunnskap om det en skal undersøke er nødvendig, for å sikre at metoden undersøker det den skal. Jeg har gjennom egen arbeidserfaring og i arbeidet med denne undersøkelsen fått innsikt i tematikken med ungdom som isolerer seg og slutter å gå på skolen.

Thagaard skriver at validitet, reliabilitet og overførbarhet er sentrale begreper for å vurdere et forskningsprosjekts kvalitet (Thagaard, Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder, 2021, s. 181). Overførbarhet handler om funnene fra en undersøkelse kan være relevant i andre situasjoner (Thagaard, Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder, 2021, s. 182).

3.7 Etske vurderinger

Det er nødvendig å ta hensyn til etske aspekter gjennom hele forskningsprosessen, fra planlegging til rapportering. Her vil jeg diskutere hvordan jeg har forsøkt å ivareta de etske retningslinjene i løpet av mitt masterprosjekt.

Forskningsprosjektet er registrert og godkjent av NSD (se vedlegg 4). I samsvar med forskningskravene skal jeg sikre at jeg har innhentet informert samtykke fra informantene, som beskrevet i retningslinjene fra NESH (NESH, 2021). Jeg mener at dette kravet er blitt ivaretatt gjennom informasjonsbrevet og samtykkeerklæringen som alle informantene mottok før intervjuene. I disse dokumentene ble informantene informert om formålet med studien, deres rett til å trekke seg fra deltakelsen, og min forpliktelse til å bevare taushet. Ettersom jeg utsatte innleveringsfristen måtte jeg søke ny godkjenning fra NSD for 6 måneder. Av vedleggene kan en se at avslutningsdato er satt til 30.05.2023. Dette ble forlenger med 6 måneder. Der kan en også se hvordan problemstillingen min har endret seg siden oppstarten av prosjektet.

For min undersøkelse var det spesielt et etske dilemma jeg måtte ta stilling til, om Bærum kommune og arbeidsplassene skulle anonymiseres. Jeg diskuterte dette i samtaler med både NSD og informantene. Informantene så det ikke som nødvendig at jeg anonymiserte arbeidsplassene deres eller hvilken kommune de jobber i, derfor har jeg ikke gjort det. For å anonymisere informantene har jeg konsekvent omtalt de som «informanten» eller «hen». Med unntak av noen steder i resultatdelen, har jeg heller ikke oppgitt hvilken arbeidsplass informantene tilhører.

Forskeren har et ansvar for at informantene ikke tar skade eller får unødvendige belastninger av å delta i undersøkelsen (Thagaard, Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder, 2021, s. 26). Derfor var det viktig å ha en dialog med informantene i prosessen med å klargjøre om jeg skulle anonymisere kommunen og arbeidsplassene. For oppgaven min har det ikke så mye å si om kommunen blir kjent eller ikke. Men jeg ser det som en fordel at lesere av oppgaven har innsikt i hva slags profesjonsutøvere som har vært tilknyttet min undersøkelse.

Informantene jeg intervjuet skulle først og fremst dele erfaringer og betraktninger fra sitt arbeid. Jeg var ikke ute etter personlige opplysninger eller annet sensitivt innhold. Derfor trengte jeg ikke å ta spesielle hensyn i utarbeidelsen av intervjuguiden. Dersom jeg skulle intervjuet ungdommer, eller at spørsmålene var av personsensitiv karakter, hadde det påvirket utformingen av intervjuguiden, og intervjusettingen. I intervjusettinger av denne typen bør intervjuer være ekstra påpasselig med å ta for eksempel pauser, eller slå av mikrofonen når informanten blir utilpass (Tjora, 2021, s. 188)

3.8 Analyse

Jeg har benyttet meg av tematisk analyse i samsvar med Braun og Clarke (Braun & Clarke, Using thematic analysis in psychology, 2008). Denne metoden brukes for å identifisere, analysere og rapportere mønstre (temaer) i dataene. Den er spesielt egnet for dybdeintervjuer og brukes ofte når man undersøker lite utforskede områder eller når informantenes synspunkter ikke tidligere er kjent. Analyseprosessen fulgte de seks fasene beskrevet av Braun og Clarke. For å sikre helhetlig forståelse diskuterte jeg de samme temaene med ulike informanter, noe som muliggjorde sammenligning på tvers av ulike perspektiver.

I den første fasen gjorde jeg meg kjent med datamaterialet. Jeg lyttet til lydopptakene og transkriberte underveis. Dette gjorde jeg kort tid etter opptaket, som regel samme dag, eller innen noen dager. Selv om jeg hadde gode lydopptak, ville jeg gjøre det mens jeg hadde erfaringene friskt i minne, som beskrevet i avsnittet om reliabilitet. I løpet av denne

prosessen tok jeg notater og markerte viktige punkter i teksten. Mens fokuset primært var på transkribering, la jeg tidlig merke til temaer som informantene var spesielt engasjerte i.

Den andre fasen involverte utarbeidelse av de første kodene. Jeg gikk systematisk gjennom hvert intervju, linje for linje, og merket av interessante temaer. Denne prosessen kalles koding. Kodene utgjør de grunnleggende elementene i rådataene, og de representerer informasjon som kan evalueres meningsfullt i forhold til et fenomen. Kodene kunne være enkeltord eller korte setninger, men det viktigste var å bevare essensen og meningsinnholdet i det som ble sagt. På dette stadiet begynte jeg også å notere setninger som senere kunne brukes til å danne temaer eller illustrere sentrale poenger i resultatpresentasjonen. Kodingen er en del av analysen, mens organiseringen av dataene skjer i mer meningsfulle grupper. Det er viktig å skille kodene fra temaene, som er bredere og blir utforsket i den påfølgende fasen av tolkningen (Braun & Clarke, *Using thematic analysis in psychology*, 2008). Etter kodingen satt jeg igjen med 73 koder.

I den tredje fasen begynte jeg å identifisere temaer. Det gjorde jeg gjennom å organisere kodene å lage temaer som fanget opp essensen av kodene. Jeg arbeidet med de 73 kodene fra fase 2 ved å skrive dem ut og deretter fysisk plassere dem sammen med andre koder som tematiserte lignende emner. Dette skapte en bedre oversikt over det innsamlede datamaterialet. Noen temaer var tydelige, mens andre koder var utfordrende å plassere under bestemte temaer.

I den fjerde fasen gjennomgikk jeg temaene for å sikre at de var relevante for å belyse problemstillingen (Braun & Clarke, *Using thematic analysis in psychology*, 2008). Dette innebar en ryddeprosess der jeg forsikret meg om at hver kode passet inn under tilhørende tema. Jeg måtte også forsikre meg om at hvert tema hadde tilstrekkelig datastøtte. Der det ikke var samsvar, måtte jeg vurdere om det var innholdet eller temanavnet som skulle endres. Jeg forsøkte å være så nøytral som mulig under denne delen av analysen, slik at jeg kunne se på materialet med så objektive øyne som mulig. Det var en krevende oppgave som krevde mange pauser.

I den femte fasen startet jeg prosessen med å definere og navngi temaene. Ifølge Braun og Clarke innebærer dette å identifisere hva hvert tema representerer, og hvilke aspekter av datasettet de ulike temaene dekker. Hvert tema fikk et navn som reflekterte innholdet og essensen på en presis måte. Det var viktig å unngå å tillegge et tema for mye ansvar, det vil si å gjøre det for komplekst eller omfattende. For å unngå dette, kunne jeg opprette undertemaer for å gi struktur til spesielt store og komplekse temaer, som ga bedre sammenheng i datamaterialet).

Arbeidet med tematisk analyse handler om å ta tekst utfra sin helhet, og kategorisere ved å lage forskjellige temaer basert på hva en har funnet. Akkurat dette er noe enkelte vil hevde er en svakhet ved denne metoden (Thagaard, Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder, 2021, s. 171), og noe jeg må være oppmerksom på i min fortolkning. Når jeg har brukt tematisk analyse for å analysere intervjuene mine har det viktigste for meg vært å finne setninger og sitater som kan være med på å belyse min problemstilling. Det finnes ikke noen krav for at et tema skal være gjennomgående i alle intervjuer for at jeg skal trekke det ut som et tema. Det er forskerens dømmekraft som avgjør hva som er meningsbærende og ikke (Braun & Clarke, Using thematic analysis in psychology, 2008). Dette kan sikkert diskuteres, men jeg opplevde denne fleksibiliteten som en fordel for meg. Enkelte av informantene delte ting som andre informanter ikke snakket om, men som allikevel var relevant for min problemstilling. Dette kan kanskje forklares med at informantene har forskjellige arbeidsplasser og ansvarsområder.

Til slutt endte jeg opp med følgende temaer og undertemaer:

Forståelse av målgruppen

- Utenforskap, ensomhet og mobbing
- Sosiale interaksjoner med jevnaldrende
- Psykisk helse og diagnoser
- Utdanning, arbeidsliv og prestasjonskultur

Tverrfaglig arbeid og helhetlig tilnærming

- Tverrfaglig arbeid og systemisk tilnærming

- Møteplasser – forskjellige folk, forskjellige behov

Organisering og rammer

- Bakgrunn og oppstart – «bottom up»
- Finansiering og ressursbruk
- Rekruttering

4.0 Presentasjon av Hikikomori nettverket

Hikikomori nettverket består som nevnt av tre offentlige instanser; Utekontakten, Oppfølgingstjenesten og Ressursteam for ungdom. De jobber med ungdommene på systemnivå, med forskjellige arbeidsoppgaver, innfallsvinkler og perspektiver. Det finnes en del informasjon på nett om de forskjellige instansene og hvordan de samarbeider. Det var likevel gjennom intervjuene jeg følte at jeg fikk utfyllende informasjon om bakgrunnen for prosjektet, hvordan de startet opp og hvordan de jobber. Jeg vil derfor presentere dette med bruk av sitater fra intervjuene. For å presentere funnene mine på en ryddig måte har jeg valgt å bruke første delen til å informere om bakgrunnen for samarbeidet, hvordan de samarbeider, og hvordan de arbeider hver for seg. I denne delen er det lite betraktninger, det er nærmere en ren beskrivelse av hvordan de organiserer sitt arbeid.

I resultatdelen går jeg nærmere inn på informantenes betraktninger og tematiserer de tingene som ble snakket om i intervjuene.

4.1 Involverte offentlige tjenester

Her introduseres og presenteres hver av de samarbeidene instansene i nettverket, deres primære arbeidsoppgaver tilknyttet deres ordinære arbeidssted, og arbeidsoppgaver og roller de har i nettverket.

4.1.1 Oppfølgingstjenesten

Oppfølgingstjenesten har ansvar for å følge opp ungdom som ikke er i opplæring eller arbeid. Dette gjelder ungdom i alderen 16-21 år. En forutsetning er at de har rett til videregående skole(utdanning.no). Oppfølgingstjenesten er organisert under fylkeskommunen og samarbeider med andre statlige, kommunale og fylkeskommunale instanser. Målet til Oppfølgingstjenesten er å hjelpe mennesker med å oppnå studiekompetanse eller annen form for kompetanse som gir større sjanse for en arbeidskarriere. Oppfølgingstjenesten i Asker og Bærum jobber også frafallsforebyggende. ‘

Oppfølgingstjenesten har en spesiell rolle i Hikikomori nettverket. De sitter med oversikt og lister over elever med ungdomsrett som ikke benytter seg av videregående skole. Dette gjør at de kan ta med saker å drøfte til HK-nettverket, og fordele saker til de andre samarbeidende instansene. Det er Oppfølgingstjenesten som i størst grad fordeler nye saker.

I tillegg til dette har de vært med på å utvikle Sandvika – modellen. Denne måten å tenke skole på er det som trekkes frem som det mest effektfulle for å møte problematikken med alvorlig sosial tilbaketrekning i kommunen. Oppfølgingstjenesten sin innfallsvinkel i arbeidet med sosial tilbaketrekning er skolehverdagen. De ser på hva en kan gjøre for å forebygge frafall, og skape en skolehverdag for alle.

4.1.2 Utekontakten

Utekontakten er en tjeneste for ungdom og unge voksne i alderen 16-21 år. De jobber oppsøkende, lager alternative møteplasser for ungdom og har et eget sted som ungdommer kan komme til. Utekontakten jobber med å snakke med ungdom og kan gi råd og veiledning om mange forskjellige ting, som for eksempel skole, jobb, ensomhet, rus, mobbing, seksualitet og andre relevante temaer for ungdom. Utekontakten er å finne i mange kommuner og bydeler i Oslo, og er som regel organisert litt forskjellig fra sted til sted. De samarbeider og har dialog med andre instanser som jobber med samme målgruppe som skoler, barnevern, BUP og NAV.

Utekontakten sitt bidrag til Hikikomori nettverket er flere ting, men kanskje først og fremst arbeidet deres med å utvikle og drifte Spillhuset. Ansatte fra Utekontakten ble frigjort fra andre arbeidsoppgaver for å skape denne møteplassen. Etter etableringen av Spillhuset har det kommet mange flere fritidstilbud, og de jobber stadig med utvikling av nye ideer. Gjennom dette arbeidet skaper de møteplasser for ungdom med andre interesser enn fotball og håndball. Utekontakten sin innfallsvinkel i arbeidet med sosial tilbaketrekning er fritid og inkludering. De møter ungdom på fritiden og utenfor hjemmet.

4.1.3 Ressursteam for ungdom

Ressursteam for ungdom er en kommunal tjeneste som består av to psykologer. De tilbyr langtidsoppfølging til ungdom som trenger det. Høyt skolefravær, rus og ME er de områdene de jobber mest med. De jobber på system og gruppenivå og arrangerer kurs og temamøter der foreldre får veiledning. De går sjeldent inn i enkeltsaker da de ikke har kapasitet til det. Veiledning og rådgivning av foreldre til ungdom som har trukket seg tilbake

Ressursteam for ungdom sin innfallsvinkel i arbeidet med sosial tilbaketrekning er primært gjennom foreldrene. Utekontakten og Oppfølgingstjenesten jobber hovedsakelig direkte med ungdommene. I flere av disse familiene har det vært konfliktfylt når ungdommene har

trukket seg tilbake og ikke vil gå på skolen. Ressursteam for ungdom sin rolle har da vært å jobbe med foreldrene. Det er foreldrene som oftest står i best posisjon til å påvirke sine barn. Ressursteamet holder informasjonsmøter for foreldre med sikte på å gi foreldrene flere verktøy og en bedre forståelse av sosial tilbaketrekning. Temaer kan være utvikling i samfunnet, sosiale medier, gaming og konfliktteori. Foreldre er en viktig samarbeidspartner hvis målet er skape bevegelse i livet til en ungdom.

4.2 Bakgrunn og utvikling av samarbeid

Rundt år 2014 ble det meldt bekymring om en ny og voksende gruppe blant barn og ungdom. Bekymringen kom fra flere hold, men primært foreldre og skoler. Dette gjaldt primært unge gutter som hadde sluttet å gå på skolen, og som i økende grad holdt seg hjemme. Det var mye fortvilte foreldre som følte de ikke hadde kunnskapen og verktøyene til hvordan de skulle møte dette. De hadde tatt kontakt med forskjellige deler av hjelpeapparatet, men opplevde ikke å få adekvat hjelp noe sted. Det var i utgangspunktet Utekontakten som fikk en del telefoner fra foreldre og kom i kontakt med foreldre og ungdommer. Samtidig satt Oppfølgingstjenesten med lister og statistikk som bekreftet denne utviklingen. Ressursteam for ungdom var på denne tiden relativt nytt i kommunen. På et tidspunkt ble det klart at Utekontakten, Oppfølgingstjenesten og Ressursteam for ungdom var opptatt av det var vanskelig å hjelpe denne målgruppen. Dette ønsket de å gjøre noe med, og laget et samarbeid der de skulle jobbe med denne problematikken, med hver deres perspektiver og tilnærminger.

Utekontakten har jobbet mye med oppsøkende arbeid og komme i kontakt med ungdom. De så etter hvert utfordringen med en gruppe det var vanskeligere å komme i kontakt med. De hadde hørt om denne utfordringen, men det var ingen naturlige arenaer der de kom i kontakt med hverandre.

- «*Dette var ungdommer vi ikke kom i kontakt med gjennom oppsøkende sosialt arbeid*».

Dette var noe annerledes og de innså at det måtte tenkes nytt og legges andre strategier for å komme tettere på disse ungdommene. Foreldre hadde prøvd alt fra ris til ros men strevde med å komme i posisjon. Vanligvis jobber Utekontakten ute i nærmiljøet og på de arenaene

ungdommer oppholder seg. På denne tiden begynte de å dra hjem til familier for å se om de kunne bidra med noe der. Første prioritet var å skape kontakt og prøve å opprette en dialog.

- *«Vi har banka på og sitti utenfor ganske mange gutterom etter hvert. En del av disse guttene hadde mer eller mindre isolert seg helt. Ikke vært på skolen på flere uker eller måneder, og satt mer eller mindre på rommet sitt til alle døgnets tider».*

Etter hvert kom de i kontakt med flere familier der barn hadde sluttet å gå på skolen. I tillegg til den sosiale tilbaketrekningen var det en ting til mange hadde til felles: mange av de brukte mye tid på internett, og da spesielt gaming. Noen av de ansatte i Utekontakten begynte å bli nysgjerrig på denne gruppen ungdommer, og hva en kunne gjøre for å skape et tilbud for dem.

- *«Og så begynte vi å tenke, OK, hvem er disse folka og hva har de til felles? Er det noen fellesnevner? Kan de folka lære oss opp i gaming, kan de fortelle hvorfor det er så himla ålreit det de holder på med, det var liksom sånn det begynte».*

4.3 Møteplasser og Sandvika modellen

I denne delen presenteres to av tiltakene som informantene trekker frem som sentrale for deres arbeid. Jeg vil redegjøre for bakgrunnen og hvordan det startet opp, hvordan det har utviklet seg og hvordan det fungerer i dag.

4.3.1 Møteplasser

Med bakgrunn i tankegangen og nysgjerrigheten rundt denne gruppen ungdommer, inviterte Utekontakten til et møte. Dit inviterte de mange av ungdommene som hadde isolert seg hjemme, for å utforske hva som er så spennende og bra med gaming.

- *«Og så jobbet vi med dem, vi møttes hver uke i et par måneder, hvor de lærte oss opp på gaming og hvor vi ble mer og mer kjent med den gruppa da. Og så ble det kjent i kommunen da at vi gjorde det, og da dukket det opp stadig flere. Det var på en måte starten på det som har blitt Spillhuset».*

Spillhuset er i dag en frivillig organisasjon som driftes av ungdommer i kommunen. Målet til Spillhuset er at de som er interessert i spill kan møtes i en sosial setting, istedenfor å sitte alene i en kjeller. De holder åpent på kveldstid noen kvelder i uken, og er et åpent tilbud for

barn og ungdom. Lokalene tilhører kommunen, men de driftes av prosjektmidler som de søker om hvert år. Lokalene er innredet med PC'er, skjermer og alt annet nødvendig utstyr for at de som vil kan spille PC-spill. De har VR, forskjellige spillerom for forskjellige aldersgrupper, og har etter hvert fått studiorom der en kan lage podcast eller streame.

Etter hvert som de ble bedre kjent innså de at ungdommene ikke var direkte asosiale. Mange syntes å trives med å møte flere med felles interesser, og komme seg ut av gutterommet. Flere av de som ikke hadde vært sosiale over lang tid dukket nå opp hver gang det var spillkveld.

En fellesnevner for mange av ungdommene var at de ikke hadde de tradisjonelle interessene og hobbyene som fotball, håndball og langrenn. I denne kommunen er det mange fotballbaner, idrettshaller og bandybaner. Dette er gode tilbud for en stor del av barn og ungdom i kommunen. Det ble tydelig for de som etablerte Spillhuset at det hadde vært mangel på alternative møteplasser for ungdom. Tidligere hadde gaming blitt sett på som et problem og noe som gjorde at de ikke kom seg på skolen. Da de etablerte Spillhuset klarte de å snu gaming om fra å være noe negativt til å bli noe positivt. De tok tak i noe som ungdommene hadde interesse for og var gode på, og spilte videre på det. Det startet som et tilbud for en del ungdom som hadde problemer med å gå på skolen. I dag er det et tilbud som favner bredere og rommer enda flere.

- *«Og det vi så er at den gruppa som vi begynte med har blitt ganske mangfoldig. Eller altså den har vokst, og det har kommet til ungdom der som fikset skolen helt greit, og de som fikset skolen veldig bra, men som ikke fant helt sin plass sosialt da. Så fra litt sånn homogen gruppe så har det blitt en ganske bredt sammensatt gruppe».*

Etableringen av Spillhuset var på mange måter en suksess, og har blitt en populær møteplass for ungdom i kommunen. Etter hvert kom de i kontakt med stadig flere jenter i samme aldersgruppe. Det ble tydelig at Spillhuset ikke favnet bredt nok for å skape en møteplass for alle. Spillhuset ble litt «guttetungt» og jentene ønsket å ha en egen møteplass. Der møtes de ukentlig og lager mat sammen og «henger». I tillegg til dette har det kommet en dronegruppe og et cosplayverksted. Spillhuset har fortsatt å vokse, og i dag har de et eget studio der en kan spille inn musikk og podcast, rocke verksted, og muligheter for live-streaming. Spillhuset brukes til undervisning på dagtid, og er ungdomsklubb på kveldstid.

Møteplassene Bærum kommune har laget har blitt en suksess, og de har mange ungdommer som kommer innom. Informantene trekker frem noen få men enkle kriterier for hva som har bidratt til dette:

- Brukermedvirkning; hør på ungdommene, hva ønsker de. Av ungdom, for ungdom
 - *«Mange har fra før av disse tradisjonelle klubbene med disco og ping pong, det er ikke så mange som kommer dit lenger, og det er voksne som organiserer. Det er en klubb på xxx, de har klart å gjøre ting på en helt annen måte. Det er de som huser Spillhuset og cosplay verkstedet, og har veldig mye annet spennende, som er mere styrt av ungdommene selv».*
- Invitasjon: mange av disse ungdommene har aldri fått en invitasjon i hele sitt liv. En liten gest som kan ha stor effekt.
 - *«Altså disse barna trenger en invitasjon. Veldig mange av de har aldri fått en eneste invitasjon til noe som helst, ingenting, har aldri blitt spurt med på fest. Aldri blitt spurt om å dra på kino, ingenting. Så OK, kanskje vi skal starte der med å sørge for at disse folka føler at det er noen som vil de vel og noen som inviterer ut til noe».*
- Skap gruppedynamikk. Fokuser på fellesskap og tilhørighet.
 - *«Det er helt ungdomsstyrt med hjelp av noen ansatte. Det er jo hele poenget, å engasjere ungdom til noen ting. Du er ikke med i gruppa fordi du har problemer, men en del av de har det. Det er den kombinasjonen at du møtes over spillhuset, en aktivitet eller en interesse, det er ikke et møtested for noen med problemer».*

Den ene informanten mente at det ikke nødvendigvis er så vanskelig å skape møteplasser. Det trenger ikke nødvendigvis å koste mye penger eller ressurser. Mye finnes allerede rundt om i kommunene, i form av lokaler og utstyr. Det er mulig å spille på det man har, og bygge videre på det.

- *«.... det er klart at ikke alle har mulighet til å lage et Spillhus. Men det står mye utstyr rundt på for eksempel bibliotek. Kan ikke Biblioteket arrangere en Fortnite turnering, også kan ungdommene være med å arrangere dette. Det er masse man kan gjøre uten at det trenger å være så svært. Eller i storefri. Spillhuset snakket om å ha en e-sport turnering mellom skoler....»*

Gjennom mange år, og i de fleste kommuner finnes det forskjellige typer tilbud til ungdom. Informantene etterlyser at tilbudene må gjenspeile målgruppen de skal treffe. Det som var populært for 15-20 år siden er kanskje ikke like attraktivt i dag. Samfunnet og kulturen er i stadig utvikling, og da må tilbudene følge den utviklingen. De mener at mye av det som eksisterer i dag er utformet og utviklet av voksne, og at en kanskje i større grad må høre hva ungdommene ønsker selv.

4.3.2 Sandvika-modellen

Samtidig som at Spillhuset ble etablert, samarbeidet Oppfølgingstjenesten og Utekontakten med hverandre. Det var Utekontakten som hadde ansvaret for Spillhuset og prosjektene der. Oppfølgingstjenesten jobbet med å følge opp flere av de som hadde funnet seg til rette på Spillhuset. Med en økende andel ungdom i alderen 16-21 som sluttet å gå på skolen og isolerte seg hjemme, så Oppfølgingstjenesten at de også måtte tenke nytt og annerledes. De måtte nå ut på en annen måte, å skape et skoletilbud som hadde større søkelys på individuell tilrettelegging. Etter samtaler med elever og foresatte skjønnte de at skolelokalene i seg selv var problematiske, da de ble assosiert med mobbing og vonde minner. Ut av den tanken satt de i gang med det som de i dag kaller Sandvika-modellen

Sandvika-modellen er et skoletilbud i regi av Oppfølgingstjenesten. Undervisningen foregår på Spillhusets lokaler. Elevene sitter i mindre grupper og jobber for det meste individuelt. Dette gjør at de får tettere oppfølging fra lærere. Elevene bruker gaming PC'er og får sitte med øretelefoner. De startet i en ende og utviklet et konsept der læringsmiljøet var å sitte i mindre grupper. Underveis måtte de gjøre noen justeringer for å romme enda flere, og ha et enda mer individrettet fokus. Noen klarte å sitte i fellesskap, men de så at noen falt fra. De gjorde det mulig å sitte alene, for de som trenger det. Resultatet av dette er en modell og et skoleløp med 100% gjennomføring.

- *«Da så man at hver gang var det noen som var borte. Som strevde med bare å være i samme rom som andre. Så begynte vi etter hvert å ha mere samtaler med de på forhånd, kartlegging om hvordan skoleopplevelsene hadde vært. Nå er det bare de som er «robuste» nok til det, de sitter i et fellesrom, resten sitter på enerom. Da er det 100% gjennomføring. Alle som starter der de gjennomfører de fagene de skal ta».*

På Sandvika-modellen er det mulig å ta inntil fire fag, men kun et fag av gangen. Det er ikke et ordinært skoleløp. Det er for at det skal være overkommelig og oppnåelig. Flere i denne målgruppen har ikke vært på skolen på lang tid. Tanken er at hvis en gjennomfører et helt skoleløp på et rom alene, vil det neste steget bli veldig stort. Om en skal ta mere skole eller ut i arbeid, vil en på et tidspunkt måtte forholde seg til andre mennesker. De fleste av de som går der går etter et såkalt 23/5 vitnemål. 23/5-regelen sier at dersom du fyller 23 eller mer det året du søker opptak til høyere utdanning, og kan dokumentere minst fem års praksis, vil seksfagspakken gi deg generell studiekompetanse.

Sandvika – modellen er et løp det ikke er mulig å søke seg til. Det er kun de som faller inn under målgruppen til Oppfølgingstjenesten, dette tilbudet gjelder for.

- *«Klarer du å møte andre mennesker, så finnes det andre tilbud. De som er på Sandvika - modellen, de skal ikke klare å komme på en skole. Derfor er det bare elever i målgruppen til Oppfølgingstjenesten som blir tatt inn der».*

Elevene som følger Sandvika – modellen er ikke en homogen gruppe mennesker. De er en gruppe ungdommer med forskjellige interesser og behov. De ansatte gjør det de kan for å tilrettelegge for og møte hver enkelt elev. Noen har dårlige erfaringer med mobbehistorikk, noen har autistiske trekk, og noen har sosial angst. Selv om alle er forskjellige, så er det allikevel mulig å trekke ut noen ting som de fleste har til felles. På spørsmål om fellesnevner og hva denne elevgruppen trenger svarte en av informantene slik:

- *«Det er tilpasninger og redusert arbeidsmengde, de har ikke 100% arbeidskapasitet. Det skyldes ofte at det er angst eller sosial angst. Eller at det har vært depresjon. Hvis du putter på for mye så rakner alt».*
- *«Det er vanskelig med sosiale relasjoner. Det er ofte en fellesnevner. Også er fellesnevneren at de aller fleste er faglig ekstremt sterke».*

Ifølge informanten er de aller fleste faglig sterke og oppnår gode karakterer, ofte 5'ere og 6'ere. Hen mener at mange har så store utfordringer med tradisjonell klasseromsundervisning at de aldri får ut sitt potensiale i den settingen. De er så stresset at de ikke klarer å gjøre annet enn å være til stede. Når en legger opp undervisning og vurderingsformer på en litt annen måte, ser de at de fleste oppnår veldig gode resultater.

Dette har vært gode erfaringer for mange lærere også. Flere har fått opp øynene for hva deres tidligere elever har prestert, etter at de fulgte en annen pedagogisk modell.

- *«De endrer syn på de elevene som blir borte fra klasserommet. Det er få som bare er late».*

5.0 Resultater

Her vil jeg presentere resultatene fra intervjuene. Resultatene har blitt kategorisert under temaer som var gjennomgående for intervjuene.

5.1 Forståelse av målgruppen – hvem er de, og hvordan møter vi dem

Det var viktig for informantene å presisere at alle har hver sin historie, men at det er en del de også har til felles. Informantene jobber på hver sin måte og har forskjellige erfaringer, men de var nokså samstemte i deres beskrivelse av denne ungdomsgruppen. Hvordan informantene forstår seg på ungdommene er sammensatt og handler om flere faktorer. Jeg har derfor plukket noen av de temaene som gikk igjen.

Det brukes ord og uttrykk for å definere mennesker å sette de i grupper. Hikikomori, incels NEETS (not in education, employment or training) er eksempler på dette. Informantene uttalte at de er skeptiske til hvor sunt det er å definere mennesker på denne måten.

- *«Ja, de blir jo på en måte stigmatisert av systemet, og av hjelpeapparatet. Jeg tror det handler mye om hvordan vi møter eller hvordan vi blir møtt, altså verdier. Nettopp at du ikke blir kalt skolevegger. Altså det blir så mye stempler satt på dem og i stedet for å møte de med merkelapper, heller møte dem med en sånn mellommenneskelighet som ser dem».*

En annen uttalte det slik

- *«Vi konstruerer noen sånne ideer om hva det egentlig handler om da. Også kunne liksom snu brillene da. Ser man på folk som gjengkriminelle, så blir det gjengkriminelle. Ser man på folk som sosialt tilbaketrekkende, så blir de sosialt tilbaketrekkende. Ser vi på folk som autister, så blir de søren meg autister».*

5.1.1 Utenforskap, ensomhet og mobbing

Alle informantene var enige om at de aller fleste ungdommene som isolerer seg, har dårlige minner knyttet til utenforskap, ensomhet eller mobbing. Som regel er disse erfaringene knyttet til skolehverdagen. Noen har en eller få venner, mens mange opplever at de ikke har venner i det hele tatt. Dette er noe som påvirker det sosiale livet på fritiden også. For noen, spesielt de som har blitt mobbet, er belastningen ved å gå på skolen så stor, at de har valgt å

holde seg hjemme. For andre handler det om at de ikke føler seg hjemme, eller at de ikke har samme interesser som noen av de andre.

- *«Det handler om mobbing, negative erfaringer i oppveksten av ulike grunner. Flytting, veldig mye med sånn derre rotløshet. At de rett og slett ikke var opptatt av ski og langrenn og fotball, så er begge tradisjonelle aktiviteter, og at de av en eller annen grunn hadde liksom havnet litt sånn at de ikke ble fanget opp på skolen da, falt litt gjennom der».*
- *«Nesten alle som er med på Sandvika-modellen har opplevd mobbing eller utenforskap i skolesammenheng. Ofte fra rundt 5-6 klasse».*

Informantene fortalte at fraværet var noe som ofte startet på barneskolen, men at det sjeldent ble fanget opp. Barna skylder på sykdom og andre ting for å holde seg hjemme, mens det egentlig handler om noe helt annet. Dette får da utvikle seg og blir vanskeligere å gjøre noe med når de blir eldre og begynner på ungdomsskolen.

- *«Og ofte kan det gå litt mer under radaren på barneskolen, da har det ofte mer uttrykk som sykefravær og vondter. «Jeg er så kvalm, har så vondt der og der». Og at det kanskje ikke blir tatt helt ordentlig tak før de kommer på ungdomsskolen. At det har ofte mer fysisk uttrykk på barneskolen, men det varierer selvfølgelig. Det å ha vondt i magen kan handle om å grue seg. Men ganske vanlig at det starter ned i barneskolen».*

Ved å holde seg hjemme slipper en å utsette seg for ubehagelige opplevelser og nederlag.

- *«Sånn sett kan en se på unngåelsesstrategi som en mestringsstrategi».*

Blant jenter som isolerer seg, handler det om mye av det samme. Det er færre tilfeller av direkte grov mobbing som er veldig synlig. Blant jentene er det ofte mer subtilt og vanskeligere å få øye på. Dette handler om utfrysning der jentegjenger bokstavelig talt vender ryggen til. Det er ofte baksnakking, hvisking og tisking når noen går forbi, eller at noen sender stygge og nedlatende blikk.

- *«Men det var en lang vei fordi mange av de strevde nettopp med det sosiale og spesielt jentegrupper hvor de hadde opplevd mye vanskelige ting da, med blikking og utenforskap. Dette var noe vi så gjorde at flere trakk seg tilbake».*

5.1.2 Sosiale interaksjoner med jevnaldrende

Ifølge informantene er det mange av ungdommene strever med sosiale relasjoner og interaksjon med jevnaldrende. Mye handler om at en har andre interesser enn de tradisjonelle hobbyene som fotball og ski. Hobbyene de selv har, for eksempel gaming, har det vært få eller ingen arenaer for å møte likesinnede på samme alder. For andre handler det mest om de sosiale kodene og de sosiale interaksjonene. Dette er noe de synes er vanskelig, og de strever med å snakke med klassekamerater og andre på samme alder. De forstår ikke dynamikken i ungdomsmiljøene, og de blir ofte misforstått og sett på som rare eller avvikere.

- *«For noen så er den nesten fra barnehagen, men kanskje at den tar mer av i sånn 5-6 klasse. Da begynner sosiale relasjoner å bli mer komplisert, det kreves mer av gjensidige relasjoner. Når det går fra lek til å «henge» sammen, da er det flere som detter av».*
- *«Det er nok en del som opplever at de egentlig kan bli inkludert, men så passer de ikke inn. Det er det noen som har fortalt ganske godt, at når de kommer på skolen, så blir de invitert inn i samtale med jevnaldrende. Og der snakker de om fotball, hvordan gikk det med Spurs i helgen, og fester og alt mulig stas og moro. Også kjenner de at det dere prater om bare er kjedelig tull. Det er det å finne de med samme interesser, det er kjempekrevede».*

I barnehagen og de første årene på barneskolen er det mye lek. Gjennom lek er ofte reglene satt på forhånd, alle vet hva som gjelder, og det er relativt lett å forholde seg til.

Informantene fortalte at denne omstillingen er noe som flere strever med. For andre handler det om at de rett og slett ikke interesserer seg for det majoriteten synes er spennende.

5.1.3 Psykisk helse og diagnoser

Alle informantene presiserte at det er viktig for de å se enkeltindividet for den de er. De har lite søkelys på diagnoser og menneskers begrensninger. Tvert imot er de opptatt av å se enkeltindividets ressurser, og bygge videre på det. Allikevel kom det tydelig frem i intervjuene at mange i denne målgruppen har, eller har hatt utfordringer med sin mentale helse.

Utfordringer med sosial angst og depresjon knyttes i stor grad til mobbehistorikk.

Informantene fortalte at mange av disse ungdommene har blitt utsatt for grov mobbing over flere år. På bakgrunn av dette har de utviklet et dårlig selvbilde og psykiske lidelser. Dette har i mange tilfeller skjedd på skolen, eller at mobberne går på den samme skolen. De ser på dette som hovedgrunnen til at mange slutter å gå på skolen, og heller holde seg hjemme.

- *«Det skyldes ofte at det er angst eller sosial angst. Eller at det har vært depresjon.»*
- *«Jeg jobber med ungdommer på VGS som åpenbart blir mobbet. De opplever ting som ingen hadde tillatt på en arbeidsplass. Men så er det så vanskelig å få tatt tak i det. Det er kjempevanskelig.»*

Sosiale medier ble også nevnt som en arena der unge opplever utenforskap eller mobbing. Mye av kommunikasjonen mellom ungdom foregår på sosiale medier, spesielt utenom skolen. Selv om ikke like mange blir utsatt for direkte mobbing, er det nok en arena der noen blir stående på utsiden. Utvalget av sosiale medier er mange, og det blir stadig flere. Sosial aksept i ungdomsmiljøer i dag er for mange styrt av hvor mange følgere de har, og hvor mange likes de får.

- *«Det er dessverre mye som starter med grupper på snapchat og alt mulig. Det er der du tidlig kjenner på utenforskap. Også får det lov å bygge på seg. Det er hovedutfordringen for mange. Flere oppgir at de bruker masse tid på sosiale medier, men de deltar ikke. De ser hva alle andre gjør.»*

I tillegg til høy forekomst av psykiske belastninger, er autisme noe som ofte går igjen i denne målgruppen. Samtlige informanter fortalte om en høyere andel ungdommer med autistiske trekk. Det var viktig for de å presisere at de er lite opptatt av diagnoser og merkelapper.

Samtidig kunne de ikke unnlate å legge merke til den høye forekomsten, som nevnt av to informanter her:

- *«Det er nok en høyere representasjon av autismespektret, absolutt. Det er andre som har sosiale vansker eller har utviklet sånne ting. Og så er det en del mobbehistorikk, eller om det er andre ting».*
- *«Nå har ikke vi noe sånn diagnose perspektiv, men det er klart at autismespekteret er veldig overrepresentert. Og sikkert litt ADHD også».*

Videre fortalte de at de ikke la noe spesielt til rette fordi de visste at en del ungdommer hadde autisme, eller autistiske trekk. På Spillhuset var de mest opptatt av å lage en møteplass som er åpen for alle. Istedenfor å legge til rette for enkeltindividene var de mer opptatt av å skape en gruppedynamikk og følelse av et fellesskap der alle er velkomne.

- *«Og i det miljøet så vi at mange av de liksom trekkene som vi tenker er veldig sånn typisk autismespekterforstyrrelser, det var ikke noe problem. Og det handler jo om at du føler deg trygg. Det er forutsigbart. Rollen din er veldig avklart. Du har fått modulert sosialt samspill. Du vet liksom hvordan man kan oppføre seg her. Man er trygg på at man er god nok, ikke sant. Det er super hjelp i forhold til folk som er på spekteret. Hadde vi laget en autismespektergruppe, det hadde ikke funka i det hele tatt. Det er et sted for folk med problemer, men også de uten problemer. Det tilhørighetsbegrepet blir jeg bare mer og mer opptatt av».*

Undervisningsopplegget på Sandvika – modellen hadde mye av den samme tankegangen. Om de hadde autisme eller ikke, var ikke det som var viktig. Det viktigste var å skape en arena for mestring, og få folk ut av kjellere og soverom. De måtte allikevel gjøre noen andre grep, da det er forskjeller på en skolesetting og en fritidsklubb. De fulgte ikke noen *«autist håndbok»* som den informanten sa, men måtte legge til rette for individuelle behov. Noen klarer ikke å ta til seg læring i fellesskap med andre og trenger derfor å sitte alene. De så at det var minst like viktig å få ungdommene bort fra skolen, og alle dårlige minner de har derfra.

- *«Også ser man at når man får de bort fra skolebygget som har gitt de mange dårlige opplevelser, og inn på en annen arena, hvor det er lagt opp til individuell*

undervisning, muligheten til å sitte alene, så produserer de helt enormt godt. Og får da endelig vist hva de har ressurser til».

Blant jentene som isolerer seg, var det et tydelig skille fra guttene når det gjelder psykisk helse. Forekomsten av psykiatriske diagnoser er vesentlig høyere blant jentene, og informantene fortalte om mer alvorlige tilfeller av psykisk helse.

- *«Men på jenter ser vi mer alvorlig sosialangst, spiseforstyrrelser, mere sånne typer ting, tvang. Jentene er oftere klarere i det psykiatriske sjiktet enn det guttene er».*

5.1.4 Utdanning, arbeidsliv og prestasjonskultur

Ungdommer som isolerer seg og har valgt å slutte å gå på skolen, handler ofte om mistriksel og lite mestring. Flere oppgir at de føler at de ikke passer inn, og at tradisjonell klasseromsundervisning ikke er for dem. Informantene uttalte at de er bekymret for det presset barn og unge har på skole og utdanning, og mener at arbeidslivet generelt sett marginaliserer de uten utdanning. I tillegg til høyere krav til utdanning, blir det stadig færre praksisplasser.

- *«Ja, på samfunnsnivå, vi snakker om dette med prestasjonspress og her skal alle ta høyere utdanning. Alle skal gjennom VGS 6 års reformen. Det er bekymringsfullt at du ikke kan lese til jul i første klasse. Da gikk ikke jeg på skolen en gang. Det er vurderinger langt ned i barneskolen, det skal mye mindre til å falle ut. Det er mere krevende på skolen og samfunnet. Det er veldig få alternativer til skole».*
- *«Ja, du kan ikke få en jobb på Rema 1000 lenger uten skole. Det finnes ikke noe hjelpemann på bil lenger. Du kan ikke ha en vaskejobb uten å ha renholdskurs og andre kurs».*

I tillegg til press på utdanning for å få seg en ålreit jobb, snakket de om sosiale forventninger. De mener at samfunnet vårt har noen forventningskrav til hva det betyr å være vellykket. I dag handler det blant annet om sosial kapital.

- *«Der ligger det nok føringer som er ganske drøye. Og det er et press om å være vellykket, og det er et press om å være veldig sosial. Hvis du har lyktes i vårt samfunn,*

så er du en sosial fyr eller en dame. Sånn er det ikke for veldig mange, men vi vi har noen sånne konstruerte virkeligheter som jeg tror jobber mot oss».

- *«Jeg tror det er en generell trend, men det kan hende den er sterkere her enn mange andre steder, for her er det en ganske snever norm, og veldig prestasjonspress. Det er ganske mange her som går på stud.spes som antagelig hadde hatt det mye bedre et annet sted. Men det er mye press, og det er liten sjanse for å få jobb når man er 16 år».*

5.2. Tverrfaglig arbeid og helhetlig tilnærming

Her presenteres informantenes uttalelser om det å jobbe tverrfaglig, helhetlig, og systemisk. Essensen i det som presenteres her er behovet for å jobbe med flere tiltak samtidig, og at tiltakene treffer den enkelte, ifølge informantene.

5.2.1 Tverrfaglig arbeid og systemisk tilnærming

Samtlige informanter fremhevet muligheten til å jobbe med sosial tilbaketrekning med forskjellige innfallsvinkler på forskjellig nivå som noe av det mest virkningsfulle. I mange tilfeller har problematikken vokst seg så stor, at det krever flere tilnærminger på en gang.

- *«Mantra er egentlig å tenke helhetlig. Multifaktorelle årsaker krever multifaktiørelle løsninger».*

Når en ungdom har isolert seg inne på rommet er dette noe som påvirker hele familien. Enkelte ungdommer har utviklet psykiske lidelser på grunn av mobbing. Det er alvorlig i seg selv. I tillegg til dette ble det fortalt om familier med høyt konfliktnivå fordi ungdommen ikke går på skolen. Dette påvirker samarbeidet mellom foreldrene, som igjen påvirker samlivet og ekteskapet dem imellom.

- *«Kommunikasjonen hjemme bare låser situasjonen enda mer. Og det skaper ofte konflikter mellom foreldrene. Noen er veldig uenige om det, også blir det masse bråk og mor blir sykmeldt».*

Situasjonene er ofte komplekse, og det er en fordel at de kan jobbe fra hver sin kant. To informanter forteller:

- *«Utekontakten og Oppfølgingstjenesten har samarbeidet mye, men vi var nye. Men vi møttes med samme engasjement og samme tema og tenkte at det er spennende å drive utvikling med hver våre perspektiver, summen av det vi gjør kan bli bra. Oppfølgingstjenesten har skolebiten, Utekontakten jobbet mye med fritid og inkludering, så har vi hatt mye med den foreldrebiten».*
- *«Det er kanskje fordelene med det hikikomori nettverket tenker jeg, at det er tverrfaglig sammensatt og man har ulike perspektiv med inni det nettverket sånn at man ikke bare havner på et individfokus. Hvordan utarter dette seg i familien, i nærmiljøet, i nærområdet, sosialt utover skolemiljø».*

Det er lett å måle å se fremgang om en ungdom går på skolen eller ikke. Foreldre er takknemlige for hva Oppfølgingstjenesten har gjort for å få barna deres tilbake til skolen. Det at barna har funnet en fritidsordning der de kan møte andre med like interesser er noe informantene får gode tilbakemeldinger på fra foreldre. Det at foreldre og familier har fått råd og veiledning om kommunikasjon og konflikt sees som essensielt.

5.2.1 Møteplasser – forskjellige folk, forskjellige behov

Ved oppstarten av samarbeidet var målgruppen relativt lik. Gutter i alderen 16-21 år som ikke har gått på skolen på lang tid, mange av de hadde blitt mobbet, og mange av de brukte mye tid på gaming.

- *«Da vi startet det så var det for gamere sånn hovedsakelig. Vi brukte discord som kommunikasjonsplattform, og vi gjorde det meste på gamernes premisser».*
(Oppfølgingstjenesten og Sandvika – modellen)

Med Spillhuset hadde Utekontakten skapt en arena der de som likte å game kunne møtes. De så det samme her, at de første de nådde ut til i hovedsak hadde gaming som hobby. Etter hvert utviklet samarbeidet seg og de nådde ut til flere. Flere og flere fikk ørene opp for dette nettverket som bidro til å få ungdom tilbake på skolen, og hadde skapt en møteplass som ikke var en fotballbane. Pågangen ble større, og de opplevde at målgruppen endret seg.

- *«Så fra det som startet som en litt sånn homogen gruppe, så ble det en ganske sånn bredt sammensatt gruppe».*

Da de så at brukergruppen endret seg, måtte de tilpasse seg det nye landskapet. Plutselig var det ikke bare gamere de var i kontakt med. Noen klarte seg helt fint på skolen, men slet sosialt. Noen hadde ikke vært på skolen på lang tid, men interesserte seg ikke for gaming. Oppfølgingstjenesten hadde i oppstarten basert Sandvika-modellen på gamernes premisser. Nå måtte de tenke nytt og annerledes. Derfor måtte de i større grad legge til rette for personer som trengte å sitte alene.

I tillegg til dette hadde de kommet i kontakt med stadig flere jenter. Etter hvert ble det tydelig at Spillhuset ikke favnet bredt nok, for å skape en møteplass for alle. I dag har kommunen laget enda flere tilbud og møteplasser for ungdom. Spillhuset ble litt «guttetungt» derfor ble det opprettet en egen jentegruppe. Der møtes de ukentlig og lager mat sammen og «henger». Det har kommet en dronegruppe og et cosplayverksted. Spillhuset har fortsatt å vokse, og i dag har de et eget studio der en kan spille inn musikk og podcast, rocke verksted, og muligheter for live-streaming. Spillhuset brukes til undervisning på dagtid (Sandvika-modellen), og er ungdomsklubb på kveldstid.

Møteplassene Bærum kommune har laget har blitt en suksess, og de har mange ungdommer som kommer innom. Informantene trekker frem noen få men enkle kriterier for hva som har bidratt til dette:

Brukermedvirkning; hør på ungdommene, hva ønsker de. Av ungdom, for ungdom

- *«Mange har fra før av disse tradisjonelle klubbene med disco og ping pong, det er ikke så mange som kommer dit lenger, og det er voksne som organiserer. Det er en klubb på xxxx, de har klart å gjøre ting på en helt annen måte. Det er de som huser Spillhuset og cosplay verkstedet, og har veldig mye annet spennende. Som er mere styrt av ungdommene selv».*

Invitasjon: mange av disse ungdommene har aldri fått en invitasjon i hele sitt liv. En liten gest som kan ha store konsekvenser

- *«Altså disse barna trenger en invitasjon. Veldig mange av de har aldri fått en eneste invitasjon til noe som helst, ingenting, aldri har blitt spurt med på fest. Aldri blitt*

spurt om å dra på kino, ingenting. Så OK, kanskje vi skal starte der med å sørge for at disse folkene føler at det er noen som vil de vel og noen som inviterer ut til noe».

Skap gruppedynamikk. Fokus på fellesskap og tilhørighet.

- *«Det er helt ungdomsstyrt med hjelp av noen ansatte. Det er jo hele poenget, å engasjere ungdom til noen ting. Du er ikke med i gruppa fordi du har problemer, men en del av de har det. Det er den kombinasjonen at du møtes over spillhuset, en aktivitet eller en interesse, det er ikke et møtested for noen med problemer».*

Informantene etterlyser at tilbudene må gjenspeile målgruppen de skal treffe. Det som var populært for 15-20 år siden er kanskje ikke like attraktivt i dag. Samfunnet og kulturen er i stadig utvikling, og da må tilbudene følge den utviklingen. De mener at mye av det som eksisterer i dag er utformet og utviklet av voksne, og at en kanskje i større grad må høre hva ungdommene ønsker selv.

5.2 Organisering og rammer

Under intervjuene snakket vi en del om organisering. Denne kommunen skiller seg ut ved at de jobber på en annen måte enn mange andre for å nå ut til en målgruppe som får andre retter seg inn mot. Jeg var derfor interessert i å høre hvilke grep de har gjort for å få til dette. Når tre offentlige instanser samarbeider må det være en velvilje på organisasjonsnivå som legger til rette for det. Jeg var også interessert i å høre deres refleksjoner rundt finansiering. Å drifte ungdomsklubber og møteplasser er ikke gratis. Det krever kapital og personalressurser.

5.2.1 Bakgrunn og oppstart – «bottom up»

Bakgrunnen for samarbeidet har jeg beskrevet tidligere i oppgaven. Det var flere instanser som opplevde at de ikke klarte å hjelpe en gruppe mennesker og familier. De falt litt mellom flere stoler. En måtte derfor engasjere instanser som hadde kompetanse og ressurser til å gjøre noe med dette. For å få til det sier informantene at de fikk tillit fra kommunen til å lage et tilbud. De opplevde at de som fagpersoner fikk lov til å skape dette i fellesskap, uten at

noen høyere opp i organisasjonen la føringer eller begrensninger. Dette er noe de trekker frem som positivt.

- *«Mye av arbeidet vi har gjort er et eksempel på en «bottom-up prosess», at vi nederst i organisasjonen kjenner på en utfordring, og prøver å gjøre noe med det, og finner gode løsninger. Når det blir mer «top-down» så er det sånn i en kommune, du merker veldig forskjell, det er ikke veldig faglig kvalifiserte ledere oppover».*

De beskriver en kommune som har vist velvilje til å tenke nytt og gå nye veier. I tillegg til det har de vært villige til å bruke og investere penger på å skape noe nytt.

- *«Hvis man begynner sånn på kommunenivå, så er det å få mer ja enn nei, at man er interessert i å prøve, og Bærum kommune skal ha for at de har spyttet inn ganske mye penger i det. Og det er litt fordi de ønsker å være først. Men at man er villig til å satse på det sammen fra et organisasjonsperspektiv, det er veldig viktig».*
- *«Vi har nok vært litt heldige, og hatt en del frie rammer, det er nok litt uvanlig».*

5.2.2 Finansiering og ressursbruk

Bærum kommune har investert penger og ressurser. Dette nettverket hadde kanskje ikke eksistert hvis ikke Bærum var villige til å satse på det. Men midler til finansiering har ikke bare kommet fra kommunen eller fylkeskommunen. Spillhuset driftes i stor grad av prosjektmidler. De har ekspandert mye siden oppstart, og huser i dag mange forskjellige aktiviteter.

- *«Dette(Spillhuset) har ikke kostet så mye penger. Fordi det er ungdom og fritid, klubbene, som står for mye av dette her. Det har ikke vært satt av midler til nye ansatte. Spillhuset søkte midler fra Gjensidige, så det har ikke kostet så mye egentlig».*

Informantene er tydelige på at de de har et unikt ungdomstilbud i sin kommune. Og de har forståelse for at ikke alle kommuner har mulighet til å bygge opp det samme som de har gjort. Samtidig sier de at de fleste kommuner har ressurser og muligheter til å skape noe nytt og annerledes. Den ene informanten poengterte at de fleste kommuner har en form for ungdomshus, men at de gamle og tradisjonelle aktivitetene muligens er utdatert.

- *«Mange har fra før av disse tradisjonelle klubbene med disco og ping pong, det er ikke så mange som kommer dit lenger, og det er voksne som organiserer».*

En annen informant snakket om at det er mulig å ta utgangspunkt i eksisterende ressurser, og bruke det til å skape noe nytt.

- *«.... det er klart at ikke alle har mulighet til å lage et Spillhus. Men det står mye utstyr rundt på for eksempel bibliotek. Kan ikke Biblioteket arrangere en Fortnite turnering, også kan ungdommene være med å arrangere dette. Det er masse man kan gjøre uten at det trenger å være så svært. Eller i storefri. Spillhuset snakket om å ha en e-sport turnering mellom skoler».*

5.2.3 Rekruttering

For at nevnte instanser skal få gjort jobben sin, er det viktig at de har noen å nå ut til. Da dette startet opp så de utfordringer i at ungdommer isolerte seg. Det betydde også utfordringer med å komme i kontakt med de som de ville hjelpe. Opp gjennom årene har de bygget opp et system og rutiner for dette. Med tanke på at de jobber forskjellige steder, jobber de også forskjellig med rekruttering.

Mye av rekrutteringen skjer gjennom deres felles møter. De diskuterer saker, og gjør hverandre oppmerksomme på «nye» ungdommer og familier. Her kan for eksempel Utekontakten tipses om ungdom de kan sette søkelys på og invitere til en aktivitet.

Den største arenaen for rekruttering er de åpne invitasjonene de sender ut. Når ressursteam for ungdom holder kurs og foredrag sender de ut mange invitasjoner. Det går primært ut gjennom skolen, men også via andre samarbeidspartnere som barnevern, PPT og helsesøstre.

6.0 Drøfting

Hva forteller studiet av Bærum kommune oss om hvordan det offentlige hjelpeapparatet kan arbeide for å styrke denne gruppas prestasjoner, trivsel og nærvær på skolen? Dette vil drøftes her gjennom å belyse utdrag fra intervju fra informantene, sett opp mot eksisterende forskning og teori på feltet.

6.1 Multifaktorelle problemer krever multifaktorelle løsninger

De ansatte i Hikikomori nettverket er enstemmige i at den største suksessfaktoren har vært at de har klart å koordinere ansvar og samarbeid på en god måte. De innså tidlig at det var enklere å få ungdom tilbake på skolen da de kunne samarbeide, og at hver instans kunne bidra med forskjellige ting. I tillegg til dette har de gode rutiner for fraværsregistrering som gjør at de raskt kan komme i gang med sitt arbeid, før skolevegringsproblematikk har fått utvikle seg for mye. Summen av god fraværsregistrering, tilrettelagt skolehverdag, flere møteplasser og inkluderingsarenaer, samt rådgivning og veiledning av foreldre har gjort at Bærum kommune har klart å snu en utvikling som andre kommuner strever med. De har sett at den skolesituasjonen ungdommene hadde ikke var ideell. Den var kontraproduktiv og gjorde at flere ungdommer heller ville være hjemme enn på skolen. De gikk inn for å finne ut hva det er disse ungdommene trenger. For å få til dette måtte de tenke nytt, og de måtte få støtte fra høyere hold i kommunen. En av informantene omtalte dette som en «bottom up» prosess: kunnskap fra de som jobber i førstelinjen legger grunnlaget for nye tiltak, istedenfor at beslutningstakere langt unna feltet bestemmer hva de skal gjøre.

Hikikomorinettverket sin tilnærming har likhetstrekk med systemteoretiske intervensjoner. Hvert tiltak representerer forskjellige deler av den utviklingsøkologiske modellen. Den utviklingsøkologiske modellen mener at vi påvirkes av et stort nettverk av relasjoner, verdier, vennskap, skole, arbeidsliv, kultur, økonomi og andre samfunnsstrukturer, og samspillet mellom disse (Klebfeck & Ogden, 2003). For å løse sammensatte utfordringer må det jobbes systematisk med flere perspektiver. De foretar en systematisk kartlegging gjennom fraværsregistrering, og samtaler med skole, foreldre og elev. Hensikten med en systematisk kartlegging er å få en helhetlig oversikt, for å iverksette tiltak som har effekt. Disse tiltakene kan være tilbud om plass på Sandvika modellen, foreldreveiledning eller økt sosial deltakelse

i nærmiljøet. Den ene informanten sa at de har hentet inspirasjon fra Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell da de opprettet Hikikomori nettverket.

Denne måten å jobbe på kan også minne om de tre nivåene av forebygging; universell, selektiv og indisert (Regjeringen, 2013). Hikikomori nettverket har ikke forankret sitt arbeid etter disse prinsippene, men det er likhetstrekk når en ser på teori om forebygging.

- Universell forebygging: Spillhuset er ikke rettet mot et enkeltindivid, men fungerer som en møteplass for ungdommer i et lokalmiljø. Mange universelle forebyggingstiltak har sjeldent stor effekt på enkeltindividet, men er mer rettet mot lokalmiljøet. Med Spillhuset har Bærum etablert et forebyggende tiltak som har hatt stor betydning får både lokalmiljø og enkeltindivider.
- Selektiv forebygging: Fellesmøtene der Ressursteam for ungdom har formidlet råd og veiledning har klare fellestrekk til selektiv forebygging. Selektiv forebygging er grupperettet tiltak mot grupper som har en forhøyet risiko for å utvikle vansker og lidelser. Selv om disse møtene har vært tilgjengelig for alle foreldre og foresatte, har de fortsatt vært rettet mot foreldre som har barn med, eller er i ferd med å utvikle alvorlig skolevegring.
- Indisert forebygging er rettet mot personer som har en forhøyet risiko for negativ utvikling (Norsk psykologforening, 2014). Skoleløpet i Sandvika-modellen kan sees som et indisert forebyggende tiltak. De som følger Sandvika modellen kommer riktignok inn når ordinær skole ikke er et alternativ lenger, etter at det er mulig å jobbe forebyggende. På Sandvika modellen er det mulig å ta inntil fire fag, men kun et fag av gangen. Det er for at det skal være overkommelig og oppnåelig. Tanken er at hvis en gjennomfører et helt skoleløp på et rom alene, vil det neste steget bli veldig stort. Om en skal ta mere skole eller ut i arbeid, vil en på et tidspunkt måtte forholde seg til andre mennesker. Sånn sett kan Sandvika modellen sees som et forebyggende tiltak som tar sikte på å få ungdommer ut i jobb og skole, og motvirke selvisolering.

Sentralt for deres tilnærming er også deres fokus på ressurser, anerkjennelse og mestring, fremfor begrensinger og utfordringer. De unngår bruk av ord som diagnoser og skolevegring

for å skape et mest mulig inkluderende miljø. Ifølge teori om anerkjennelse har måten en blir møtt av andre mye å si for dannelse av selvtillit og selvbylde. Anerkjennelse er sentralt for at mennesket får en sunn utvikling som gjør oss i stand til å utfolde oss og realisere våre ressurser (Jordet, 2021). For ungdom som har et bilde av seg selv som taper eller outsider, å komme til et sted der de blir mottatt som alle andre, kan ha en positiv effekt på deres selvbylde og selvtillit. Som den ene informantene sa «*det er ikke en møteplass for de med problemer, men en del av de som er der har problemer*». Mennesket utvikler seg i samspill med omgivelsene og samfunnet rundt oss. Hvordan vi blir møtt av omgivelsene rundt oss har mye å si for identitet, selvfølelse og opplevelse av verdi (Jordet, 2021).

Axel Honneths teori om anerkjennelse har tre hovedprinsipper:

- Kjærlighet: omsorg og medfølelse i nære relasjoner til andre (den private sfære). Dette legger grunnlaget for en trygg selvfølelse.
- Rettigheter: Bli respektert og anerkjent som et enkeltindivid i samfunnet, og ha de samme rettigheter som majoriteten (den offentlige sfære). Det legger grunnlaget for selvrespekt.
- Sosial verdsettelse: Anerkjennelse fra de miljøene og sosiale lagene en er en del av.

(Jordet, 2021)

Hikikomori kan nok ikke hevde å dekke alle disse prinsippene, men de har prøvd å skape arenaer og en skolehverdag som kan gi en følelse av blant annet likeverdighet, anerkjennelse og mestring. Jeg har ikke hatt mulighet til å intervju ungdommene selv, for å høre om de faktisk opplever dette. Men med tanke på hva informantene sier, tyder det på at de har klart å få til noe av dette. De har sine erfaringer og opplevelser fra tre forskjellige instanser, og tilbakemeldinger fra familie og ordinære skoler. Tilbakemeldingene og erfaringene er elever som følger opp skole, mange med forbedrede karakterer, familier med et lavere konfliktnivå, og ungdom som opplever å ha en sosial tilhørighet utenfor familien.

En del av den systemiske tilnærmingen handler om å benytte tilgjengelig kompetanse, og koordinere det fordelt på forskjellige instanser. Som nevnt tidligere i oppgaven har det vært påpekt svakheter i det tverrfaglige samarbeidet i kommunene. Hikikomori nettverket har gjennom sin samarbeidsmodell vist at det er mulig å samarbeide på tvers av instanser, å

oppnå gode resultater i arbeidet med skolevegring. Det er interessant å se at samarbeidet i Hikikomori modellen ikke inkluderer BUP, PPT eller barnevernet. Det er verdt å merke seg at PPT sitt mandat dekker grunnskolen, og Hikikomori primært jobber med elever fra videregående opplæring. Kommuner er organisert på forskjellige måter, men Bærum kommune har vist at det er mulig å benytte annen tilgjengelig kompetanse i kommunen som jobber med barn og unge enn BUP og PPT. Når skolen eller foreldrene blir sittende med ansvaret alene ser det ut til at oppgaven blir for stor å løse alene.

Et viktig verktøy for å kartlegge elever som uteblir fra skolen er fraværsregistrering. Dette er noe Hikikomorinettverket har bidratt med å utvikle også for grunnskolen i Bærum. Informantene mente at gode fraværsregistreringer og rutiner har gjort det lettere å kartlegge hvem som er i ferd med å skli ut av skolen. Dette har gjort det lettere å jobbe forebyggende med barn og ungdom der det har vært en negativ utvikling. I det forebyggende arbeidet vil det muligens være lettere å avdekke psykiske utfordringer og andre bekymringsverdige forhold blant barn og unge. Hikikomori-nettverket mener selv at mye av deres styrke er det tverrfaglige arbeidet mellom de tre instansene. Det tverrfaglige arbeidet har de tatt med seg videre og bidratt til at også grunnskolen får de samme verktøyene, i arbeidet med å forebygge skolefravall.

Det kan se ut som det er uklart for hvem som har ansvar for hva når en ungdom begynner å vise tegn til skolevegring. Informantene jeg snakket med har hatt mange samtaler med foreldre som har uttrykt fortvilelse og frustrasjon da de tok kontakt med BUP og PPT for å få hjelp. Foreldre, skole, BUP og PPT ser hva som skjer, men det etterlyses en klar strategi og ansvarsfordeling mellom disse. Dette er forenelig med både Trude Havik og Brochmann & Madsen sine funn. Havik mener at det har vært for lite fokus på å undersøke skolen sin rolle når det gjelder skolevegring (Havik, 2023). Brochmann & Madsen bygger videre på dette og mener at forskning og fokus i større grad bør rettes mot institusjonen, og ikke bare mot ungdommen eller foreldrene (Madsen & Brochmann, Skolevegringsmysteriet, 2022).

Informantene jeg har snakket med jobber med barn og unge som har utviklet eller er i ferd med å utvikle alvorlig skolevegring. De beskriver en målgruppe som er faglig sterke når de får rammer rundt seg som er tilpasset deres behov. Et legitimt spørsmål å stille er hvem er det

som egentlig har ansvaret for en elev som ikke klarer å følge ordinær skoleundervisning? Som Brochmann & Madsen tar opp: hvis 20 elever i en klasse mestrer skolehverdagen, men en eller to gjør det ikke, er det da rimelig at skolen tar på seg skylden? (Madsen & Brochmann, Skolevegringsmysteriet, 2022). I flere kommuner er det kort vei mellom skole, BUP og PPT. Det vil si at det i utgangspunktet eksisterer en systemteoretisk tilnærming til barn som har sammensatte behov. Kanskje flere kommuner bør se til Bærum og hvordan de gikk frem for å tenke alternativt i arbeidet sitt: på bakgrunn av en økende bekymring satt de sammen en samarbeidsgruppe med kompetanse på målgruppen. De tok ikke utgangspunkt i eksisterende samarbeidsstrukturer, men opprettet noe nytt da de så at det eksisterende hjelpetilbudet ikke var tilstrekkelig.

En kan se på Hikikomori nettverkets jobb som en innsats rettet spesielt mot skolevegring sosial isolering. Det var det som var bakteppet for deres tverrfaglige samarbeid: motvirke selvisolering, og få ungdom tilbake på skolen. De hadde et sosialt problem i kommunen som hadde utviklet seg og så at de måtte gjøre noe annerledes. Resultatet var en tilnærming og forskjellige tiltak som har et større nedslagsfelt enn bare skolevegring. Ut av dette har det vokst frem tilbud som kommer mange ungdommer til gode, ikke bare ungdommer som sliter med å gå på skolen.

6.2 En skole for alle?

Undersøkelser viser at det er en økende andel barn og unge som mistrives på skolen, og som blir stresset av skolearbeidet (Bakken, Ungdata 2022 - Nasjonale resultater, 2022).

«Generasjon prestasjon» henviser til en generasjon med nærmest utallige muligheter for fremtiden og press på å være best på skolen, masse venner, god fysisk form og synlig på sosiale medier (Bakken, Sletten, & Eriksen, utdanningsforskning.no, 2018). Ifølge Madsen og Tilmann oppgir ungdommer at skolen er den største kilden til stress og press (Madsen & Tilmann, En plaget ungdomsgenerasjon, 2021).

Gjennom intervjuene fikk jeg et inntrykk av en elevgruppe som hadde et særdeles anstrengt forhold til skolen. Elever som utvikler skolevegringsproblematikk forteller om manglende faglig tilrettelegging i skolehverdagen, manglende støtte i større overganger (for eksempel

overgangen til videregående opplæring), liten opplevelse av relasjon til lærer og medelever, mobbing og generelt lite mestringsopplevelser (Havik, 2023). I intervjuene kom det frem at mange hadde utfordringer med angst og depresjon. Dette var noe informantene mente ble forverret av å gå på skolen, og at enkelte elever derfor ble hjemme istedenfor.

Livsbelastninger og psykisk uhelse blant barn og unge kan bidra til utenforskap på for eksempel jobb og skole, som skaper større belastninger og forsterker utfordringene deres (Stavanger Kommune, 2022). Bærum kommune så denne samfunnsutviklingen og tok grepene de så som nødvendig. De opprettet et samarbeid med aktører som alle har kompetanse på ungdomsarbeid, med hver sine perspektiver. De innså at dette var noe som skolene og foreldrene ikke hadde forutsetninger til å løse alene.

Skolen i dag er basert på et system som fungerer bra for de aller fleste. 45 minutters timer, pause, gym, prosjektarbeid i grupper, lekser etc. Men dette passer ikke for alle. Det er dette Bærum har gjort annerledes enn mange andre. Med utgangspunkt i en forståelse for denne problematikken gjennomfører de kartlegginger og samtaler med elever og foresatte, de tar høyde for hva som aktiverer skolevegring, og kan tilby lærings situasjoner som er i tråd med den enkeltes kapasitet og ressurser. Dette har hatt god effekt, og informantene fortalte at flere elever leverer gode resultater, etter at de har fått tilpasset undervisning. Ifølge den ene informanten var det flere av elevene som oppnådde 5'ere og 6'ere i vurderingssituasjoner etter at de fikk et tilrettelagt skoleløp. At elevene fikk mer tilrettelegging bidro ifølge informantene til en del «synergieffekter» som forutsigbarhet, mestring, og økt selvfølelse. Dette støtter opp under funnene til Havik som mener at gode relasjoner og tilhørighet på skolen, trygghet, faglig mestring og sosial støtte fra kontaktlærer er noen av de viktigste faktorene for å legge til rette for nærvær på skolen (Havik, 2023). Den samme informanten mente også at gjennomføringsraten så langt hadde vært på 100%. Da det er nesten et år siden intervjuene ble gjennomført må en ta høyde for at dette tallet har justert seg i mellomtiden. Det er også verdt å merke seg at flere av disse elevene kun tar et fag om gangen. Det er uansett interessante tall, når utgangspunktet har vært elever som ikke ville gå på skolen.

I samtalene vektla samtlige informanter at vi i dag har et samfunn som er mer utdannings og skoleorientert enn tidligere. De mener at det stilles høyere krav til utdanning i arbeidslivet

enn tidligere, og at det blir færre alternativer utenom skole til å opparbeide seg nødvendig kompetanse. En av informantene mente at det tidligere var lettere å droppe ut av skolen å få seg en jobb der de kunne bygge seg en karriere. Der en før kunne søke seg jobb som renholder, krever flere steder i dag sertifiseringer og kurs. Tallet på ungdom som ikke fullfører videregående opplæring har som nevnt vært mellom 20-30 prosent over flere år. Allikevel er bekymringen for denne målgruppen i dag større, i lys av den økende etterspørselen til kvalifikasjoner i arbeidslivet. Nordisk ministerråd sin rapport fra 2015 påpeker også dette. Denne rapporten oppsummeres blant annet med forslag til hvordan øke sysselsettingen blant unge i Norge. Et av tiltakene de foreslår er flere og alternative veier inn i arbeidslivet, med mindre fokus på formell kompetanse.

- *«Vi trenger alternative gjennomføringsmål: det kan være delkompetanser, det kan være praksisbrev, det kan være opplæring i bedrift eller lignende. Det kan være en satsing på opplæring og kompetanseutvikling i et arbeidsmarked som fortsatt ser ut til å ha behov for arbeidskraft uten formelle papirer fra videregående skole» (Hyggen, 2015).*

Det finnes flere alternative skoleløp og arbeidsrettede tiltak for å sysselsette ungdom og unge voksne. Noen av disse har eksistert en stund, noen er relativt ferske, og noen har ikke blitt satt ut i spill enda.

- Lærekandidat: er en ordning for de som syns det er vanskelig å fullføre fag eller svennebrev. Når en er ferdig i lærekandidat-løpet vil en istedenfor ha grunnkompetanse som videre kan bygges på til yrkeskompetanse (utdanning.no, 2023).
- Fullføringsretten: I mars (2023) kom regjeringen med et nytt forslag til opplæringsloven. De vil innføre det de kaller fullføringsrett. Det betyr at de utvider retten til videregående opplæring fra tre år, til en er ferdig og har studie eller yrkeskompetanse. Det vil si at det blir lettere å ombestemme seg å bytte studieretning (før kunne man bytte en gang), avbryte studier å fortsette på et senere tidspunkt, eller hvis en stryker i et eller flere fag (Larsen & Korsæth, 2023). Fullføringsreformen vektlegger også en bedre overgang fra grunnskole til videregående, bedre tilrettelegging for de som trenger det, og har som mål at 9/10

skal fullføre videregående opplæring innen år 2030. Fullføringsreformen gjelder også for voksne som har påbegynt videregående opplæring.

- 23/5 regelen: er en alternativ rute til å oppnå studiekompetanse. Hvis du har fylt 23 år og kan dokumentere minst 5 års praksis og/eller utdanning, og bestått de seks studiekompetansefagene (norsk, engelsk, samfunnsfag, matematikk, historie og naturfag) kan du få studiekompetanse på det grunnlaget (utdanning.no, 2023). Flere av elevene som følger Sandvika modellen, følger dette løpet.

NAV tilbyr også alternative veier inn i arbeidslivet for unge voksne. Der kan en få det som heter «utvidet oppfølging», der egne rådgivere og veiledere jobber med å få ungdom som er vanskeligstilt på arbeidsmarkedet ut i jobb. I tillegg til disse finnes tiltak som lønnstilskudd og mentorordning, der NAV går inn og dekker deler av lønn eller for arbeidskraft som brukes på å lære opp nyansatte.

Det finnes som nevnt en rekke tiltak på videregående skole nivå og i NAV, som tar sikte på å gi unge nødvendig kompetanse til arbeidslivet. Det kommer også forslag om hvordan skolen kan utbedres, som nevnt ovenfor fra politikere og andre. Dette vitner om at politikere er klar over utfordringene i skolen, og at de tar aktive grep for å finne strategier.

Samtidig er det få av disse strategiene som retter seg spesifikt mot hvordan en kan hindre frafall i skolen på grunn av skolevegring. Det er naturlig å tenke seg at det er en enklere rute inn i arbeidslivet via videregående opplæring, enn å begynne på nytt gjennom for eksempel NAV sine systemer. Det er tidsbesparende for den enkelte, og billigere for staten. Derfor virker det å være like viktig å jobbe forebyggende mot skolevegring og frafall, som å ha arbeidsrettede tiltak i NAV. Ikke minst hvis en har med seg det sosiale perspektivet: at ungdom mistrives så sterkt at de dropper ut av skolen.

Hvis det lykkes å få flere til å fullføre videregående opplæring vil det sannsynligvis være tidsbesparende for elever og ansatte, og kostnadsbesparende for staten.

Det er kanskje grunn til å stille spørsmålstegn om kommunene, skolene og utdanningssystemet har klart å holde tritt med en samfunnsutvikling der flere barn og unge forbinder skole med stress og press.

6.3 Tilnærming til barn og unge som strever - anerkjennelse på flere nivåer.

Tilbakemeldingene fra informantene var at mange av ungdommene viste tegn til angst og depresjon, spiseforstyrrelser, flere hadde vært utsatt for mobbing og hadde liten tro på en meningsfull hverdag i fremtiden, og noen var i autismspekteret. Jeg vil her belyse informantenes uttalelser om ungdommer med en negativ utvikling, og hvordan de har jobbet for å motvirke og forebygge denne utviklingen. Dette vil jeg drøfte opp mot forskning, faglitteratur og foreslåtte tiltak fra regjeringen.

Sentralt for Hikikomori sin tilnærming er deres fokus på ressurser, anerkjennelse og mestring, fremfor begrensninger og utfordringer. De unngår bruk av ord som diagnoser og skolevegring for å skape et mest mulig inkluderende miljø. De mener at ordet skolevegrer implisitt sier at det er *deg* det er noe galt med, det er *du* som ikke klarer å gå på skolen, ergo er det *du* som er problemet. De er skeptiske til samfunnsdiskursen der diagnoser og merkelapper brukes i omtalen av andre. Ved å gjøre det reduseres de til egenskaper kun knyttet til en diagnose eller et begrep. Sånn sett blir de redusert til et objekt, istedenfor et subjekt med egne tanker, meninger og ressurser. Ord og uttrykk kan ha stor makt i måten vi snakker om andre. Den franske lingvisten Ferdinand de Saussures mener at språket vårt er bundet sammen av sosiale fortolkningskoder. Med det mener han at ord og begreper har innvirkning på oss, og de angir hvilket innhold et spesifikt begrep er knyttet til (Nordtug & Engelsrud, 2017). Når vi bruker begreper i forsøk på å definere andre risikerer vi å ikke anerkjenne mennesker for dem de er. Det kan gjøre at enkelte tillegges egenskaper som blir en selvoppyllende profeti, eller at den vi omtaler ikke identifiserer seg med egenskapene som knyttes til begrepet.

Ifølge Axel Honneths teori om anerkjennelse har måten vi blir tiltalt og møtt av andre mye å si for dannelse av selvtillit og selvbylde. Anerkjennelse er sentralt for at mennesket får en sunn utvikling som gjør oss i stand til å utfolde oss og realisere våre ressurser (Jordet, 2021). For ungdom som har et bilde av seg selv som taper eller outsider, å komme til et sted der de blir mottatt som alle andre, kan ha en positiv effekt på deres selvbylde og selvtillit. Som den ene informanten sa *«det er ikke en møteplass for de med problemer, men en del av de som*

er der har problemer». Mennesket utvikler seg i samspill med omgivelsene og samfunnet rundt oss. Hvordan vi blir møtt av omgivelsene rundt oss har mye å si for identitet, selvfølelse og opplevelse av verdi (Jordet, 2021).

Axel Honneths teori om anerkjennelse har tre hovedprinsipper:

- Kjærlighet: omsorg og medfølelse i nære relasjoner til andre (den private sfære). Dette legger grunnlaget for en trygg selvfølelse.
- Rettigheter: Bli respektert og anerkjent som et enkeltindivid i samfunnet, og ha de samme rettigheter som majoriteten (den offentlige sfære). Det legger grunnlaget for selvrespekt.
- Sosial verdsettelse: Anerkjennelse fra de miljøene og sosiale lagene en er en del av.

(Jordet, 2021)

Hikikomori kan nok ikke hevde å dekke alle disse prinsippene, men de har prøvd å skape arenaer og en skolehverdag som kan gi en følelse av blant annet likeverdighet, anerkjennelse og mestring. Jeg har ikke hatt mulighet til å intervju ungdommene selv, for å høre om de faktisk opplever dette. Men med tanke på hva informantene sier, tyder det på at de har klart å få til noe av dette. De har sine erfaringer og opplevelser fra tre forskjellige instanser, og tilbakemeldinger fra familie og ordinære skoler. Tilbakemeldingene og erfaringene er elever som følger opp skole, mange med forbedrede karakterer, familier med et lavere konfliktnivå, og ungdom som opplever å ha en sosial tilhørighet utenfor familien.

Teori om anerkjennelse kan sees som motvekten til det Madsen og Tilmann problematiserer i sin rapport «En plaget ungdomsgenerasjon?». De uttrykker skepsis ved om økt fokus på psykisk helse er riktig vei å gå, og stiller spørsmål ved om dette heller kan bidra til selvoppfyllende profetier. De refererer til «helsens paradoks»: en teori om at økt fokus på psykisk helse kan bidra til at enkelte blir mer oppmerksomme og derfor definerer sin egen helsetilstand (Madsen & Tilmann, En plaget ungdomsgenerasjon, 2021). I forlengelse av dette stiller de spørsmål om innføringen av LINK (livsmestring i norske klasserom) er løsningen på problemet. Denne tilnærmingen handler om økt fokus på psykisk helse for barn og unge, og at dette skal styrke deres ressurser. Formålet med LINK er:

- «Folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema i skolen skal gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og som gir muligheter til å ta ansvarlige livsvalg.» (udir.no, u.d.)

Implementeringen er også et resultat av funn fra undersøkelser om barn og unge som sliter med sin psykiske helse. Tilnærmingen har fått bred faglig støtte fra flere, blant annet Rådet for psykisk helse og Mental Helse Ungdom. På den annen side har tiltaket også vært gjenstand for kritikk. Enkelte er kritiske til at de som kanskje trenger det mest, vil ha effekt av å lære om alt de ikke får til. Madsen og Tilmann mener at dette er å legge for mye av ansvaret om psykisk helse på enkeltindivider (Mørch, 2021). Videre mener de at det er å angripe problemet i feil ende: at en heller bør gjøre noe med det som utløser stress for barn og unge, for eksempel fokus på prestasjoner og karakterbaserte opptak til skole (Halvorsen, 2020). Andre frykter at dette fører til en «psykologisering» av skolen, og mener det er uheldig at lærere uten kunnskap om psykisk helse skal undervise elever i dette (Mørch, 2021)

Dette er en tilnærming som er i kontrast til Hikikomori nettverket sin tenkemåte. Hikikomori jobber i stor grad med å se individet og konteksten deres, å kartlegge hva de trenger eller mangler for å styrke sine iboende ressurser. Fremfor å fokusere på mental helse har Hikikomori nettverket valgt å fokusere på hvordan de kan tilrettelegge for å fremme og styrke egne ressurser. Det har de gjort gjennom å jobbe helhetlig og ved å anerkjenne på flere nivåer. Gjennom å anerkjenne på flere nivåer kan ungdommer fremheve og spille på gode sider av seg selv. I følge Honneth er dette helt sentralt for å at vi skal være i stand til å realisere våre iboende ressurser (Jordet, 2021).

Den systemteoretiske tilnærmingen har bidratt til at de kan jobbe helhetlig. Hvis en vil skape endring må en ha flere perspektiver og innfallsvinkler. Den sosiale isoleringen som gjaldt flere av ungdommene handlet ikke bare om skole. Den handlet også om mangel av sosiale relasjoner og arenaer der de kunne møte andre med samme interesser. For å skape bevegelse og utvikling holdt det ikke bare å snakke med ungdommene. Flere foreldre var rådvile, og konfliktnivået hjemme var høyt. Foreldrene trengte å møte andre i samme situasjon, og råd og veiledning fra noen med fagekspertise som kunne gi de nyttige verktøy. Oppfølgingstjenesten trengte å kartlegge: «hva trenger du, hva liker du, hva liker du ikke, hva fungerer for deg, hva fungerer ikke for deg». Dette er i tråd med Bronfenbrenner sin

utviklingsøkologiske modell. Bronfenbrenner mener at menneskets utvikling er sammensatt, og at vi påvirkes av blant annet miljø, relasjoner, samfunnsstrukturer og samspillet mellom disse (Klebeck & Ogden, 2003). Dette minner i stor grad om de perspektivene Hikikomori nettverket har jobbet etter. De har jobbet etter prinsipper om å anerkjenne individet og konteksten individet befinner seg i. Dette har bidratt til en helhetstenkning, som har gjort at de har kommet med multifaktorelle løsninger til multifaktorelle utfordringer. De mener at det i mange tilfeller er systemet som ikke er bra nok, og at vi ikke klarer å tilrettelegge godt nok for de som trenger det.

7 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse arbeidet til Hikikomori nettverket i Bærum. Gjennom intervjuer med ansatte har jeg blitt kjent med hvordan de jobber, deres erfaringer og refleksjoner rundt ungdom som slutter å gå på skolen. Min undersøkelse er begrenset og består av kun fire informanter, fra en kommune. Det trengs mer forskning for å belyse dette temaet i enda større grad. En studie kunne tenkes å involvere ungdommer for å høre deres perspektiver, da dette studiet kun har forholdt seg til profesjonsutøvere. Det kunne også vært interessant å ha et fokusgruppeintervju med ansatte i Hikikomori nettverket, å høre hvordan de diskuterer og drøfter seg imellom. Dette kunne fått frem flere aspekter og faktorer enn jeg har klart å fange opp. Jeg nevnte innledningsvis at enkelte videregående og høyskoler har fagtilbud som er rettet mot den samme målgruppen. Det kunne tenkes at disse også kunne vært innlemmet i en studie.

Jeg startet denne oppgaven med en nysgjerrighet rundt et tema og en bekymring som ble meldt fra flere hold: ungdom som slutter å gå på skolen og isolerer seg hjemme. I forarbeidende leste jeg meg opp på relevante publikasjoner og litteratur. Jeg fikk en forståelse av at utfordringen er velkjent, og at kunnskap om hva ungdom trenger finnes. Allikevel ser det ut til at det er vanskelig å gjøre noe med denne bekymringen. I denne oppgaven har jeg prøvd å beskrive et mer helhetlig situasjonsbilde om utfordringer blant ungdom i dag. Dette har jeg gjort gjennom å vise til kunnskapsstatus på utvalgte temaer. Hensikten har vært å gi en bredere forståelse av hva som påvirker ungdommers liv, og hva denne utviklingen kan skyldes. Jeg hevder ikke å vite hva som er årsaksforklaring for den nevnte bekymringen, men jeg tror det er relevant å se på summen av faktorer som kan påvirke.

Det mest sentrale for denne oppgaven har vært å belyse hvordan Hikikomori nettverket jobber, gjennom å belyse informantenes erfaringer og refleksjoner. Informantene har bidratt med verdifull informasjon om hvordan de jobber systematisk, tverrfaglig og på flere nivåer samtidig, for å få ungdom tilbake på skolen. Disse tiltakene har i sum en forebyggende effekt som har likhetstrekk til forebyggende arbeid på primær, sekundært og tertiært nivå.

Tilnærmingen deres og hva de vektlegger i samtaler og møter med ungdommer ble også trukket frem som sentralt. Deres fokus på anerkjennelse og iboende ressurser hos ungdommene er noe informantene trekker frem som viktig. De er lite opptatt av diagnoser, og unngår å bruke ord og begreper som kan virke marginaliserende og generaliserende. De mener i tråd med Honnett, at måten vi møter og omtaler andre påvirker deres egen oppfatning av seg selv. Jeg vil også trekke frem «bottom-up» prosessen, som en av informantene refererte til: at fagpersoner som jobber tett på en utfordring får være med å utvikle og forme nye tiltak. Bærum kommune har lagt til rette og støttet dette både politisk og økonomisk. Samarbeidet mellom disse tre instansene er et samarbeid jeg ikke har funnet eller sett i noen andre norske sammenhenger. De har tenkt utenfor boksen for å løse et sammensatt problem i lokalmiljøet, der de så at det ordinære hjelpetilbudet ikke var tilstrekkelig.

Selv om det kanskje tegnes et bilde av en negativ utvikling blant ungdom, tror jeg det er flere grunner til å være optimistisk for fremtiden. Bekymringen blir meldt og kommer frem i media, det finnes en rekke undersøkelser og publikasjoner som tematiserer dette, fagmiljøene er oppdaterte på utfordringen, og politikerne har iverksatt tiltak og opptrappingsplaner. Hvor lang tid det tar før de nye tiltakene har effekt er uvisst. Kommunene har uansett mulighet til å utvikle sine egne strategier, så lenge de har kunnskap om hva barn og unge trenger, og hva som fungerer. Det er bred enighet om at barn og unge med sammensatte behov kan ha nytte av hjelp fra flere instanser. Det er også bred enighet om at det tverrfaglige arbeidet må styrkes.

Mange tverrfaglige team som opprettes har et problemløsende fokus, og settes ofte i gang når et problem har utviklet seg til å bli sammensatt. I Bærum har de hatt fokus på å utvikle tiltak som også har et «ikke problemløsnings» fokus, gjennom for eksempel Spillhuset. Gode fraværsrutiner og rapportering gjør at det blir lettere å identifisere elever som har en negativ utvikling. Dette muliggjør tidlig intervensjon før problemer får utvikle seg. Skoletilbudet som Oppfølgingstjenesten kan tilby gjennom Sandvika-modellen sikrer et individuelt tilpasset løp for de mest sårbare. Utviklingen av Spillhuset og andre møteplasser gjør at enda flere ungdommer i lokalmiljøet inkluderes og finner tilhørighet. Råd og veiledning for foresatte er med på å gi foresatte kompetanse på ungdom, og nyttige verktøy som for

eksempel kommunikasjonsteknikker der konfliktnivået er høyt. Summen av dette har bidratt til at Bærum kommune har snudd en negativ utvikling blant barn og unge i deres kommune.

Som nevnt innledningsvis i oppgaven trives de fleste barn og unge på skolen. Skolen og hjelpeapparatet fungerer i mange tilfeller bra, det gjelder også det tverrfaglige samarbeidet der det er behov for kompetanse fra flere instanser. Det som trekkes frem som et område det er vanskelig å gi riktig hjelp på, er når utfordringene er sammensatte og komplekse. Barn og unge får ikke den hjelpe den de trenger på grunn av manglende samhandling og samarbeid mellom tjenester. Om deler av innholdet fra denne studien har overføringsverdi til andre steder er opp til andre å bedømme. Jeg håper uansett den kan være til inspirasjon, og at Hikikomori nettverket kan være et eksempel på hvordan en kan samle kompetanse som allerede finnes i en kommune, å utvikle tiltak på systemnivå, for å løse komplekse utfordringer.

Referanser

- Alver, V. (2023, februar 13). *utdanningsforskning.no*. Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/2023/larerrommet-skolevegring-hvorfor-okning/>
- Bakken, A. (2022). *Ungdata 2022 - Nasjonale resultater*. Oslo: Ungdata.
- Bakken, A., Sletten, M. A., & Eriksen, I. M. (2018, november 29). *utdanningsforskning.no*. Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/2018/generasjon-prestasjon-ungdoms-opplevelse-av-press-og-stress/>
- Barstad, A. (2021, mai 7). *ssb.no*. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/blir-vi-stadig-mer-ensomme>
- Bjøranger, A. D. (2022, september 12). *nrk.no*. Hentet fra https://www.nrk.no/sorlandet/slar-alarm-om-ufrivillig-skolefravaer_-_sakene-blir-flere-og-barna-blir-yngre-1.16090430
- Braun, V., & Clarke, V. (2008, juli 21). Using thematic analysis in psychology. 77-101.
- Braun, V., & Clarke, V. (2008, Juli 21). Using thematic analysis in psychology. ss. 77-101.
- Bøe, T. (u.d.). *Psykisk helse og sosioøkonomisk status*. Hentet fra <https://psykiskhelse.no/psykiskoppvekst/relasjoner/psykisk-helse-og-sosioekonomisk-status/>
- FHI. (2023). *Folkehelse rapporten*. FHI.
- Føllesdal, D., & Walløe, L. (2000). *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*. Universitetsforlaget.
- Gadamer, H. G. (2010). *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Halvorsen, P. (2020, august 3). *psykologtidsskriftet.no*. Hentet fra <https://psykologtidsskriftet.no/aktuelt/2020/08/mener-livsmestring-i-skolen-duker-nye-nederlag>
- Hansen, I. S., Jensen, R. S., & Fløtten, T. (2020). *Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsats for utsatte barn og unge*. ISBN.
- Havik, T. (2023). *Skolefravær. Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Helsedirektoratet. (2015). *Trivsel i skolen*. Oslo: Helsedirektoratet.
- Hyggen, C. (2015). *Unge utenfor utdanning og arbeid i Norden*. Nordisk ministerråd.
- Jensen, F., Pettersen, A., Tove, F. S., Kjærnsli, M., Rohatgi, A., Eriksen, A., & Narvhus, E. K. (2019). *PISA 2018. Norske elevers kompetanse i lesing, matematikk og naturfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannessen, A., Tufte, P., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Jordet, A. N. (2021, Februar 02). Anerkjennelse i skolen – det er altfor mange elever som strever. *Utdanningsforskning.no*.
- Klebbeck, J., & Ogden, T. (2003). *Nettverk og økologi. Problemløsende arbeid med barn og unge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Knutsen, M. F. (2022, mai). Livsmestring i skolen - en kvalitativ studie av hvordan livsmestring blir forstått og hvordan det er tenkt implementert i skolen. Kristiansand.
- Larsen, S., & Korsæth, E. M. (2023, mars 16). *vtfk.no*. Hentet fra <https://www.vtfk.no/globalassets/vtfk/dokumenter/nye-vestfold-fylkeskommune/ws-utenforskap/hvilke-muligheter-gjor-fullforingsreformen.pdf>
- Madsen, O., & Brochmann, G. (2022, mars 7). *aftenposten.no*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/EagBk2/hvorfor-er-det-aa-gaa-paa-skolen-blitt-et-stort-problem-for-saa-mange>

- Madsen, O., & Brochmann, G. (2022). *Skolevegringsmysteriet*. Oslo: Cappelen Damm.
- Madsen, O., & Tilmann, v. (2021). En plaget ungdomsgenerasjon. I G. Ødegård, & W. Pedersen, *Ungdommen* (ss. 207-229). Cappelen Damm Akademisk.
- Mikkelsen, S. (2005, 16 mars). *Hva er forebygging?* Hentet fra forebygging.no: <https://www.forebygging.no/artikler/2007-1998/hva-er-forebygging/>
- Mørch, W. T. (2021, 03 mars). *Livsmestring i skolen, helt feil løsning*. Hentet fra utdanningsforskning.no: <https://utdanningsforskning.no/artikler/2021/livsmestring-i-skolen-helt-feil-losning/>
- NESH. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. De nasjonale forskningsetiske komiteene.
- Nordtug, B., & Engelsrud, G. (2017). Boken som mangler, ord som går på tomgang og sykt flinke jenter: Kunnskap og helse. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, ss. 262-278.
- Norsk psykologforening. (2014). *Forebygging for barn og unge*. Norsk psykologforening.
- Regjeringen. (2013). *Rundskriv Q-16/2013. Forebyggende innsats for barn og unge*. Regjeringen.
- Regjeringen. (2017, september 07). *Verdier og prinsipper for grunnopplæringen - overordnet del av læreplanverket*. Hentet fra regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/contentassets/53d21ea2bc3a4202b86b83cfe82da93e/overordnet-del---verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen.pdf>
- Regjeringen. (2018-2019). *Opptappingsplan for barn og unges psykiske helse*. Oslo: Helse og omsorgsdepartementet.
- Regjeringen. (2021). *Meld. St. 32 (2020–2021)*. Oslo: Regjeringen.
- Røde Kors. (2021). *Psykt Ensom. Om ensomhet blant barn og unge*. Egmont.
- Skotheim, H. (2023, februar 25). *frifagbevegelse.no*. Hentet fra [frifagbevegelse.no](https://frifagbevegelse.no/fontene/flere-elever-tor-ikke-ga-pa-skolen--mange-foreldresliter-seg-ut-6.469.940255.5cabd17ba0): <https://frifagbevegelse.no/fontene/flere-elever-tor-ikke-ga-pa-skolen--mange-foreldresliter-seg-ut-6.469.940255.5cabd17ba0>
- SSB. (2023, juni 12). *ssb.no*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/videregaende-utdanning/statistikk/gjennomforing-i-videregaende-opplaering/artikler/lavere-okning-i-gjennomforingsgrad>
- Stavanger Kommune. (2022). *Ungt utenforskap i Stavanger*. Stavanger kommune.
- Thagaard, T. (2021). *Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thagaard, T. (2021). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- udir.no. (u.d.). *udir.no*. Hentet fra [udir.no](https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/folkehelse-og-livsmestring/?lang=nob): <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/folkehelse-og-livsmestring/?lang=nob>
- utdanning.no. (2023, august 22). *utdanning.no*. Hentet fra https://utdanning.no/tema/nyttig_informasjon/235-regelen
- utdanning.no. (2023, juli 4). *utdanning.no*. Hentet fra https://utdanning.no/tema/hjelp_og_veiledning/laerekandidat
- Ødegård, G., & Pedersen, W. (2021). *Ungdommen*. Cappelen Damm Akademisk.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Informasjonsskriv

Kort informasjon om prosjektet og prosjektets formål

Jeg heter Øystein Skrolsvik, og er student ved VID der jeg tar en mastergrad i «Helsefremmende relasjoner». Jeg ønsker å invitere deg/dere til å delta i prosjektet mitt med foreløpig problemstilling; *Hvordan kan det offentlige hjelpeapparatet fange opp og tilby adekvat hjelp til unge og ensomme mennesker som distanserer seg fra «normalsamfunnet»? Tidsrammen er august 2022 – mai 2023.* Prosjektleder og veileder er Henrik Ravneng Johansen, ansatt på VID.

Incels er ikke en homogen gruppe mennesker, men defineres gjerne som ensomme unge menn med få sosiale relasjoner som ofte ikke har tilknytning til arbeidslivet. Incels har de siste årene fått en del oppmerksomhet, spesielt på grunn av enkelte terrorhandlinger som knyttes til incelkulturen. I en spesifikk norsk kommune har de de siste 7-8 årene hatt en fremvekst av ungdom som slutter på skolen og tilbringer mye tid hjemme. Disse ungdommen tilbringer ofte mye tid på nett istedenfor å gå på skole. Denne tilbaketrekningen kan en kalle sosial tilbaketrekning. Sosial tilbaketrekning er noe av det som også kjennetegner incels.

I min masteroppgave ønsker jeg å tematisere sosial tilbaketrekning. Hva er det, hvem er denne målgruppen, og hva kan gjøres for å forebygge det. På bakgrunn av dette ønsker jeg å utforske hva hjelpeapparatet vet og hvordan de jobber, og hva det kan gjøres mer av, eller hva som kan gjøres annerledes. Det er få kvalitative studier som så langt har hatt søkelys på hvordan komme i kontakt med og hjelpe denne målgruppen.

Jeg ønsker derfor å snakke med personer som jobber med eller har kjennskap til målgruppen ungdom og unge voksne menn, som isolerer seg og tilbringer mye tid på nett.

Hva betyr det for deg å delta?

Hvis du har lyst å delta i forskningsprosjektet, vil jeg gjerne gjennomføre et intervju med deg. Jeg gjennomfører intervjuet alene og vil derfor benytte lydopptak for å sikre at jeg får med meg alt som blir sagt. Jeg vil kun spørre om ting som er relatert til din arbeidshverdag og kjennskap til fagfeltet og målgruppen. Jeg vil ikke spørre om personsensitive ting. Det er frivillig å delta som informant. Du kan derfor avstå uten å oppgi noen grunn for dette. Ønsker du å trekke deg i etterkant av intervjuet, er dette selvfølgelig også helt greit. Som deltaker har du også rett til å be om å få innsyn i oppgaven og be om sletting eller rettelser av opplysninger. Det betyr at dersom du som informant skulle kjenne igjen f.eks. et sitat og ikke ønske at dette er med i prosjektet, eller om du ønsker rettelser fordi du f.eks. føler det som er skrevet ikke samsvarer med hva du egentlig ønsker å få frem. Du har også som deltaker klagerett til Datatilsynet.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke informasjonen om deg til å finne ut: Hvordan kan det offentlige hjelpeapparatet fange opp og tilby adekvat hjelp til incels, og andre unge ensomme menn som distanserer seg fra «normalsamfunnet»?

Vi vil ikke dele din informasjon med andre. Det er bare jeg som har tilgang til informasjonen.

Vi passer på at ingen kan få tak i informasjonen som vi samler inn om deg.

Vi lagrer all informasjon på en sikker datamaskin.

Vi sletter lydopptak fra intervjuet når vi har skrevet ned alt som vi har snakket om.

Vi passer på at ingen kan kjenne deg igjen når vi skriver forskningsartikler. Vi vil for eksempel finne opp et annet navn når vi skriver om deg.

Vi følger loven om personvern.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Vi er ferdig med forskningsprosjektet 30.05.2023.

Da vil vi passe på at all informasjon om deg er slettet.

Dine rettigheter

Hvis det kommer frem opplysninger om deg i det som vi skriver, eller har i dokumentene våre, har du rett til å få se hvilken informasjon om deg som vi samler inn. Du kan også be om at informasjonen slettes slik at den ikke finnes lenger. Det som det er noen opplysninger som er feil kan du si ifra og be forskeren rette dem. Du kan også spørre om å få en kopi av få informasjonen av oss. Du kan også klage til Datatilsynet dersom du synes at vi har behandlet opplysningene om deg på en uforsiktig måte eller på en måte som ikke er riktig.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg bare hvis du sier at det er greit og du skriver under på samtykkeskjemaet.

Hva skjer med innhentet informasjon?

Det vil bli gjort lydopptak som senere vil bli transkribert. Etter transkribering vil relevant data bli trukket ut og brukt i masteroppgaven. Det kan i masteroppgaven bli referert til og trukket ut enkelte setninger/sitater som intervjuobjekter har sagt under intervjuet. Dette for å belyse eller styrke eventuelle meninger, teorier etc. Dersom sitater fra informanter blir benyttet i masteroppgaven vil informanter bli referert til som «informant 1, informant 2» etc. og dermed være anonyme. Ved en publisering av masteroppgaven vil det derfor ikke være gjenkjennelig og sporbart til hvilken informant som har sagt hva. I intervjuet vil det bli gjort lydopptak, og anonymiteten vil dermed ikke kunne sikres, i den grad at stemmen vil kunne være gjenkjennelig. Vi kommer derfor til å oppbevare lydopptaket konfidensielt og slette det så fort det er transkribert. Intervjuet vil dermed ikke lenger kunne spores tilbake til vedkommende etter dette. Det er kun jeg, Øystein Skrolsvik, som vil ha tilgang til lydopptaket. Henrik Ravneng Johansen vil ikke ha tilgang til lydopptak, men vil ha tilgang til transkribering og videre data som er trukket ut av transkriberingen. Etter prosjektets slutt og masteroppgaven er godkjent, vil all data som er lagret bli slettet.

Kontakt

Har du spørsmål eller ønsker ytterligere informasjon om prosjektet, kontakt meg på skrolsviking@mail.com eller tlf. 98844081. Prosjektansvarlig: Henrik Ravneng Johansen på

henrik.johansen@vid.no. Prosjekt er meldt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og har referansenummer 103311
Personvernombud for VID er Nancy Yue Liu, og kan kontaktes på nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no.

Med vennlig hilsen Øystein Skrolsvik

Vedlegg 2 - Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Livet på utsiden*»: *Hvordan kan det offentlige hjelpeapparatet fange opp og tilby adekvat hjelp til incels, og andre unge ensomme menn som distanserer seg fra «normalsamfunnet»?* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at mine personopplysninger lagres frem til prosjektslutt, 30.05.2022

Signert samtykkeerklæring kan sendes på mail til skrolsviking@gmail.com

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

Signatur og dato

Vedlegg 3 - Meldeskjema NSD

[Meldeskjema](#) / [Hvordan fange opp å hjelpe incels og andre unge ensomme menn som d...](#) / Eksport

Meldeskjema

Referansenummer

103311

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Stemme på lydopptak

Prosjektinformasjon

Tittel

Hvordan fange opp å hjelpe incels og andre unge ensomme menn som distanserer seg fra «normalsamfunnet».

Sammendrag

Master i helsefremmende relasjoner: - En kvalitativ studie for å avdekke hvordan hjelpeapparatet kan intervensere og tilby hjelp til en subkultur som er i vekst, og som har få hjelpetilbud i dag.

Begrunn behovet for å behandle personopplysningene

Jeg tenker ikke å samle inn personlig informasjon om noen. Jeg tenker å stille spørsmål, og ha samtaler om hvordan en kan jobbe, og hva som må gjøres for å hjelpe en sårbar målgruppe.

Ekstern finansiering

Ikke utfyllt

Type prosjekt

Master

Kontaktinformasjon, student

Øystein Skrolsvik, skrolsviking@gmail.com, tlf: 98844081

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for helsevitenskap / Fakultet for helsevitenskap Oslo

Prosjektansvarlig

Henrik Ravneng Johansen, henrik.johansen@vid.no, tlf: 48221719

Er behandlingsansvaret delt med flere institusjoner?

Nei

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Fagfeltet: Utekontakten, ressursteam for ungdom, oppfølgingstjenesten, og videregående skole. Jobber og samarbeider om å hjelpe ungdom som detter ut av skolen, og som isolerer seg hjemme på rommet, ofte på internett.

Beskriv hvordan du finner frem til eller kontakter utvalget

Tar direkte kontakt med de og hører om de vil være med, og sender informasjonsskriv.

Aldersgruppe

30 - 60

Hvilke personopplysninger vil bli behandlet om utvalg {{i}}? 1

- Stemme på lydopptak

Hvordan innhentes opplysningene om utvalg 1?

Personlig intervju

Vedlegg

[Intervjuguide.docx](#)

Lovlig grunnlag for å behandle alminnelige personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon til utvalg 1

Mottar utvalget informasjon om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan mottar utvalget informasjon om behandlingen?

Skriftlig (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[informasjonsskriv.doc](#)

Tredjepersoner

Innhenter prosjektet informasjon om tredjepersoner?

Nei

Dokumentasjon

Hvordan dokumenteres samtykkene?

- Elektronisk (e-post, e-skjema, digital signatur)

Hvordan kan samtykket trekkes tilbake?

Samtykke kan trekkes tilbake ved å sende mail.

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet personopplysninger om seg selv?

De kan oversendes transkribert intervju, ved ønske.

Totalt antall registrerte i prosjektet

1-99

Tillatelser

Vil noen av de følgende godkjenninger eller tillatelser innhentes?

Ikke utfyllt

Sikkerhetstiltak

Vil personopplysningene lagres atskilt fra øvrige data?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Fortløpende anonymisering
- Kryptert lagring

Hvor blir personopplysningene behandlet?

- Fysisk isolert maskinvare
- Databehandler

Hvem har tilgang til personopplysningene?

- Student (studentprosjekt)
- Databehandler

Hvilken databehandler har tilgang til personopplysningene?

VID onedrive (Microsoft 365) Kryptert minnepinne

Overføres personopplysninger til et tredjeland?

Nei

Avslutning

Prosjektperiode

03.10.2022 - 30.11.2023

Hva skjer med dataene ved prosjektslutt?

Data slettes (sletter rådataene)

Vil enkeltpersoner kunne gjenkjennes i publikasjon?

Nei

Tilleggsopplysninger
